

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA

Magisterské kombinované studium
2011 – 2013

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jana Muziková

Sexuální výchova v základním vzdělávání

Praha 2013

Vedoucí práce:
Mgr. Iva Duksová

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Master Combined Studies

2011 - 2013

DIPLOMA THESIS

Jana Muziková

Sexual Education in Elementary Schools

Prague 2013

The Diploma Thesis Work Supervisor:

Mgr. Iva Duksová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V dne

Poděkování

Považuji za svou milou povinnost na tomto místě poděkovat vedoucí práce Mgr. Ivě Duksové za odborné vedení, ochotu a cenné rady při zpracování této diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce *Sexuální výchova v základním vzdělávání* ve své teoretické části pojednává o lidské sexualitě, problematice výuky sexuální výchovy, jejím obsahu a o vymezení sexuální výchovy v Rámcově vzdělávací programu pro základní vzdělávání. Dále seznamuje s příručkou Ministerstva školství, mládeže

a tělovýchovy k sexuální výchově, nastiňuje historický vývoj výuky sexuální výchovy na území České republiky a současný stav výuky sexuální výchovy ve světě.

Praktickou část práce představuje kvantitativní průzkum mezi žáky 6. a 9. tříd základních škol týkající se jejich názoru na výuku sexuální výchovy a jejich informovaností v oblasti lidské sexuality.

Klíčové pojmy

Dospívání, mládež, lidská sexualita, pohlavně přenosné choroby, Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, sex, sexuální výchova

Annotation

The dissertation of Sexual Education deals in a basic education in its theoretical part with human sexuality, issues of sexual education, its content and the specification of sexual education in General Educational program for Elementary Schools.

This dissertation acquaints us with manual Ministry of Education, Youth and Sports of the sexuality education, outlines the historical development of sexual education in the Czech Republic and the current situation of sexual education in the world.

The practical part of this dissertation presents a quantitative survey among pupils of the 6th and 9th elementary school classes about their opinions on sexual education and knowledge of the area of human sexuality.

Key terms

Adolescence, youth, human sexuality, sexually transmitted diseases, General Educational Program for Elementary Schools, sex, sexual education

Motto:

*„Sexuální výchova nepředstavuje jen informace o pohlavním životě.
Pomáhá také vytvářet žádoucí postoje a učí životním dovednostem.
Všechno to raději o dva roky dříve než o pět minut pozdě.“*

Radim Uzel

OBSAH

ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
Lidská sexualita	13
Vymezení pojmu sexuální výchova	14
Obsah a náplň sexuální výchovy	15
Cíle sexuální výchovy	18
Sexuální výchova	20
Úloha rodiny v oblasti sexuální výchovy	22
Úloha školy v oblasti sexuální výchovy	25
Kdy začít s cílenou sexuální výchovou?	28
Sexuální výchova a etika	30
Historický vývoj sexuální výchovy na území ČR od počátku 20. století.....	33
Doporučení MŠMT k realizaci sexuální výchovy v základních školách -	
Příručka „Sexuální výchova - vybraná témata“	37
Sexuální výchova a didaktické pomůcky	39
Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání v oblasti sexuální	
výchovy	40
Zařazení sexuální výchovy v RVP ZV na prvním stupni základní školy	42
Zařazení sexuální výchovy v RVP ZV na druhém stupni základní školy	42
Sexuální výchovou k ochraně dětí.....	43
Sexuální výchova ve světě	45
Sexuálně přenosné choroby	48
Rozdělení sexuálně přenosných chorob podle původce onemocnění	49
Nejrozšířenější sexuálně přenosné nemoci.....	50
PRAKTICKÁ ČÁST	57
Úvod k praktické části, vymezení cílů	58
ČÁST PRVNÍ - Zjištění vztahu žáků k sexuální výchově a k její výuce.....	60
Vyjádření priority získávání informací	60
Vyjádření názoru o sexuální výchově z hlediska rodiny a školy	62
Vyjádření názoru k úrovni sexuální výchovy na vlastní škole.....	63
Vyjádření názoru na formu školní sexuální výchovy.....	65
Vyjádření míry studu před přednášející osobou a zjištění priority	
důvěryhodnosti přednášející osoby	67
Vyjádření míry studu před spolužáky opačného pohlaví při otázkách	
sexuální výchovy	69
Vyjádření zájmu o „důvěrnou schránku“ ve škole	71
Zdroj informací o sexuálním životě	73
ČÁST DRUHÁ – zahájení pohlavního života, vlastní zkušenosti a názory	75
Komunikace o sexu s rodiči	75
Komunikace o sexu s kamarády	77
Vyjádření postoje k zahájení sexuálního života	78
Masturbační aktivita	80
Zkušenost s pornografickým materiálem	82
Sexuální zkušenosti	84
ČÁST TŘETÍ – Test prověřující znalosti ze sexuální výchovy	86
Legální věk způsobilosti k pohlavnímu styku	86
Znalost pohlavně přenosných nemocí	88

Ochrana před pohlavně přenosnými nemocemi	89
Znalost způsobu přenosu viru HIV	91
Znalost názvu vnitřních pohlavních žláz ženy	93
Znalost názvu vnitřních pohlavních žláz muže	95
Znalost pojmu interrupce.....	97
Znalost pojmu ejakulace.....	98
ZÁVĚR	100
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	103
SEZNAM ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ	106
SEZNAM ZKRATEK	107
SEZNAM TABULEK	108
SEZNAM GRAFŮ	109
SEZNAM PŘÍLOH	110

ÚVOD

Pod názvem „Sexuální výchova na základní škole“ si každý z nás představí něco jiného.

Možná si někteří lidé ze starší generace jako první vybaví nedostatek informací, kterým trpěli v době svého dospívání, a na vlastní zkušenosti se sexuální výchovou na základní škole.

Někteří lidé jsou zase zastánci názoru, že sexuální výchova je na základní škole předčasným nabádáním dětí k sexu a že obsahem její výuky jsou zvrhlé sexuální praktiky.

Ať si to přejeme nebo ne, v dnešním světě nás sex obklopuje ze všech stran. Najdete ho téměř všude, není žádným tabu, jako tomu bylo v minulosti. Je obvyklou součástí filmů, je v časopisech, na internetu. Často i v takových reklamách, jejichž nabízený produkt nemá se sexem nic společného. Typickým příkladem jsou reklamy na automobily. Většina z nás se ani nepozastaví nad tím, že často velkou část nabízeného vyobrazeného auta zakrývá polonahá dívka a vedle ní je dvojsmyslný slogan. Sex se dostává do popředí naší mysli a z tohoto fenoménu nejsou vynechány ani naše děti.

Pro příklad nemusíme chodit daleko, vezměme si třeba nejznámější magazín určený pro mládež – časopis Bravo. Tento časopis je určen pro mládež navštěvující druhý stupeň základní školy. Více než polovina stran se věnuje partnerským vztahům a sexuální tematice.

Naskýtá se tedy hned několik otázek: Je potřeba v dnešní internetové době na základních školách vyučovat sexuální výchovu? Mají o ni žáci zájem? Jaká je úroveň vědomostí dospívajících žáků z oblasti sexuálního života? Přinese jim výuka sexuální výchovy něco nového? A kdo se má na této výchově vlastně podílet?

Protože mě tyto otázky zaujaly a ráda bych na ně znala odpověď, zvolila jsem si téma sexuální výchovy v základním vzdělávání tématem mé diplomové práce.

Práce se skládá ze dvou částí: teoretické a praktické.

Teoretická část pojednává o lidské sexualitě, o problematice výuky sexuální výchovy, jejím obsahu a cíli a o vymezení sexuální výchovy v Rámcově vzdělávací programu pro základní vzdělávání. Dále seznamuje čtenáře s příručkou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k sexuální výchově a jinými didaktickými pomůckami. Nastiňuje historický vývoj výuky sexuální výchovy na dnešním území České republiky od počátku 20. století a ukazuje současný stav výuky sexuální výchovy ve světě. Teoretickou část práce uzavírá kapitola seznamující s nejčastějšími pohlavně přenosnými nemocemi a jejich prevencí.

Praktickou část diplomové práce představuje kvantitativní výzkum pomocí dotazníkového šetření mezi žáky 6. a 9. tříd na dvou základních školách v Praze. Průzkum se zabývá zjištěním názorů žáků na výuku a úroveň sexuální výchovy, na jejich vlastní zkušenosti a krátce prověřuje jejich znalosti z oblasti lidské sexuality.

Hlavním výzkumným cílem diplomové práce tedy je zjistit úroveň výuky sexuální výchovy na základních školách, zjistit názor a postoj žáků 6. a 9. tříd k sexuální výchově a jejich vědomosti z anatomie lidského těla, z oblasti sexuálního života, sexuálně přenosných nemocí a jejich prevence.

Věřím, že tato diplomová práce bude přínosná nejen pro mě a mou další pedagogickou činnost, ale také povede rodiče a pedagogy k zamyšlení nad tématem sexuální výchovy na základních školách.

TEORETICKÁ ČÁST

Lidská sexualita

Lidská sexualita je nepostradatelnou součástí zdravého a naplněného lidského života. Je jedním z pilířů duševního života lidí. Týká se celého člověka, je součástí jeho podstaty a formuje jeho osobnost.

„Pojem sexualita vyjadřuje všeobecnou životní energii, která se ve všech fázích lidského života uplatňuje tělesně, duchovně a sociálně.“¹

„Její plné rozvinutí je podmíněno naplněním základních lidských potřeb, jako je touha po navázání kontaktu, intimitě, citovém vyjádření, potěšení, po něžnostech a lásce. Sexualita je realizována prostřednictvím interakce mezi jednotlivcem a společenskými strukturami. Plný rozvoj sexuality je základem osobního, mezilidského a společenského štěstí.“²

Lidská sexualita tedy není záležitostí pouze tělesnou, nedílnou součástí jsou též duševní pochody ve sféře citové.

„Toto spojení zdánlivě protichůdných pojmů „těla“ a „duše“ je právě ve sféře lidské sexuality zdrojem konfliktů a nedorozumění. Na jedné straně občas vidíme potlačování citové erotiky na úkor tělesné sexuality (pohlavní spojení bez lásky, cool sex), opačným extrémem je pak označování sexuálního spojení za nutné zlo a propagace „čisté“ lásky (platonická láska, cudné přátelství, sexuální zdrženlivost, kult panenství). Rozumně uvažující lidé však správně vidí v sexualitě jednotu obou těchto zdánlivě protikladných stránek. Pouze harmonické vyvážení tělesné sexuality a erotiky může přinášet člověku vrcholné tělesné, smyslové i citové prožitky a přispívat k pocitu zdraví.“³

Sexuálním chováním člověka se zabývá věda zvaná sexuologie.

„Sexuologie je lékařským oborem, který se zabývá především sexuálním vývojem, sexuálním životem, sexuální preferencí a jejich poruchami.“⁴

¹ Uwe S. aj., *Sexuální výchova, Kniha netradiční výuky*. 1. vyd. Praha, Trizonia, 1994, s. 10

² Uzel R., *Pornografie aneb Provokující nahota*. 1. vyd. Praha, Ikar, 2004, s. 7

³ Uzel R., *Sexuální výchova*. 1. vyd. Praha, Vzdělávací institut ochrany dětí o.p.s., 2006, s. 5

⁴ Zvěřina J., *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. 1. vyd. Brno, Cerm s.r.o, 2003, s. 5

Vymezení pojmu sexuální výchova

„Pro vlastní vymezení pojmu sexuální výchova může být určitým vodítkem charakteristika vypracovaná Světovou zdravotnickou organizací.

“Podstatu a cíle „sexuální výchovy“ tvoří vše, co přispívá k výchově celistvé osobnosti, schopné poznávat a chápat sociální, mravní psychologické a fyziologické zvláštnosti jedinců podle pohlaví a díky tomu zformovat optimální mezilidské vztahy s lidmi svého i opačného pohlaví.“⁵

Definice sexuální výchovy od různých autorů se v detailech liší, ale ve výsledku se téměř shodují.

„Sexuální výchova je záměrná formativní, plánovitá dlouhodobě cílevědomá činnost, kterou aplikuje vychovatel (učitel, rodič a jiné) na objekt výchovy (žák, dítě, chovanec a podobně) a v součinnosti s ním, ve které vychovávaný získává subjektivně i společensky žádoucí vědomosti, postoje a chování z nejširší oblasti sexuálního chování.“⁶

„Sexuální výchova je záměrná a cílevědomá formativní činnost vychovatele vůči vychovávanému a v součinnosti s ním.“⁷

„Sexuální výchova je výchovou k odpovědnému partnerství, manželství a rodičovství v tom smyslu, že je především výchovou prosociální (výchova k sociálním vztahům, k vztahům mezi lidmi), založenou na citlivosti, úctě a odpovědnosti ve vztahu k druhým lidem.“⁸

⁵ Uzel R. in Janiš K., Täubner V., *Didaktika sexuální výchovy*. 1. vyd. Hradec Králové, Gaudeamus, 1999. s. 5

⁶ Janiš K., Täubner V., *Didaktika sexuální výchovy*. 1. vyd. Hradec Králové, Gaudeamus, 1999. s. 8

⁷ Täubner V., *Metodika sexuální výchovy pro učitele, vychovatele, rodiče a studenty učitelství*. 2. vyd. Praha, Fortuna, 1997. s. 5

⁸ Smolíková K., Hajnová R., *Než se dítě zeptá... Program sexuální výchovy dětí předškolního věku*. 1. vyd. Praha, Portál, 1997. s. 8

Obsah a náplň sexuální výchovy

Sexuální výchova má vliv na jednotlivce ve všech složkách jeho vývoje: ve složce sociální, etické, psychické, estetické a biologické. Tyto složky se prolínají prostřednictvím vyučovacího procesu.

*„Obsahem sexuální výchovy jsou přiměřené poznatky z oblasti lidské sexuality, zdraví, životního stylu, z partnerských vztahů před manželstvím, z manželství a rodičovství, správné společenské a emocionální postoje k sexualitě a v nejširším slova smyslu se vším, co s ní souvisí. Nedílnou součástí sexuální výchovy je správné přiměřené chování, návyky a dovednosti, které jsou nezbytné pro individuální život člověka a pro jeho společenské fungování v partnerských vztazích, v manželství a v rodině.“*⁹

*„Obsah učiva vztahující se k sexuální výchově je nutno koncipovat spirálovitě – tj. jednotlivá témata se opakují a prohlubují vzhledem k věkové kategorii žáků.“*¹⁰

*„V současnosti je náplní školní sexuální výchovy předávání základních, zejména biologicky orientovaných informací o pohlavním dospívání, početí, porodu, těhotenství, mateřství, o zabránění těhotenství a o ochranně před sexuálně přenosnými chorobami.“*¹¹

„Sexuální výchova vede žáky k pochopení, že pozitivní a láskyplné prostředí je nezbytné pro vývoj správného sebepojetí. Rovněž je důležité, aby žáci věděli, že pouze jedinec je zodpovědný za své vlastní tělo. Sexuální výchova dále poskytuje vědomosti o procesu rozmnožování, o povaze sexuality a jejím významu v životě člověka, o chorobách přenosných pohlavním stykem včetně HIV/AIDS a o povaze mezilidských vztahů. Podporuje získávání

⁹ Janiš K., Täubner V., *Didaktika sexuální výchovy*. 1. vyd. Hradec Králové, Gaudeamus, 1999. s. 5

¹⁰ Machová J., Marádová E., Klementa J. a kol., *Výchova ke zdravému životnímu stylu (základy sexuální výchovy)*. 1. vyd. Praha, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. s. 83

¹¹ Šilerová L., *Sexuální výchova, Jak a proč mluvit s dětmi o sexualitě*. 1. vyd. Praha, Grada, 2003. s. 23

takových vědomostí a dovedností, které umožňují zvládnout tyto vztahy zodpovědným způsobem.“¹²

„Sexuální výchova by měla mladé lidi vybavit dovednostmi pro rozhovory o sexualitě a antikoncepci, pomoci jim zbavit se falešného studu (pokud ho mají), najít vhodný slovník a naučit je formulování požadavků a jejich přiměřenému prosazení.“¹³

V obsahu sexuální výchovy se prolínají a doplňují tři hlavní oblasti:

- a) oblast informativně poznávací (kognitivní)
- b) oblast emotivně postojová
- c) oblast dovedností, návyků a chování.

První oblast, oblast informativně poznávací reaguje na nejnovější stav soudobého poznání a srozumitelnou metodou jej pak předává žákovi. Specifické na této oblasti je to, že některé informace pro vychovávané dítě nemusí být aktuální (např. informace o početí). Mají latentní charakter.

Je evidentní, že při vhodné a srozumitelné formě, je dítě schopno informace přijímat, které přímo pro něj nejsou aktuální a prospěšné. Takto vytvořený informační základ již v raném věku dokáže zabraňovat důvěřování pozdějším zkresleným informacím, které pocházejí třeba od vrstevníků.¹⁴

„Například vybuduje-li učitel správně a přiměřeně pojmový aparát v oblasti anatomie pohlavních orgánů, zvyšuje se výrazně ochrana před akceptováním různých vulgarismů a pornolálie v pozdější době.“¹⁵

Emotivně postojová oblast si klade za cíl vytváření silného emotivního postoje k získaným informacím, dovednostem a návykům. Musíme ale vycházet z předpokladu, že samotné poučení, dokonce ani naučená dovednost, ještě neznamena ji správně a aktivně používat.¹⁶

¹² Machová J., Marádová E., Klementa J. a kol., *Výchova ke zdravému životnímu stylu (základy sexuální výchovy)*. 1. vyd. Praha, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. s. 11

¹³ Šilerová L., *Sexuální výchova, Jak a proč mluvit s dětmi o sexualitě*. 1. vyd. Praha, Grada, 2003. s. 13

¹⁴ Täubner V., *Metodika sexuální výchovy pro učitele, vychovatele, rodiče a studenty učitelství*. 2. vyd. Praha, Fortuna, 1997.

¹⁵ Tamtéž. s. 7

¹⁶ Tamtéž.

„Například informace o škodlivosti toxikomanie ještě není zárukou, že dítě nebo mladý člověk se toxikomanem nestane. Jde tedy o tvorbu silných identifikovaných a interiorizovaných postojů.“¹⁷

Přehlčení informacemi je v současné době jednou z nejčastějších chyb ve škole. Obrovské množství informací není provázeno utvářením si postojů k nim. Tento způsob sice formuje výcvik paměti, ale chybí mu osobnostně formující smysl.

Cílem je, abychom dokázali najít rovnováhu mezi množstvím informací, možnostmi jejich zpracování a vytvořením postojů k nim.

Třetí oblastí, jak je uvedeno výše, je oblast dovedností, návyků a chování.

Je tedy aktivní částí celé sexuální výchovy. Zde by měl vychovatel využívat celou řadu aktivizujících prostředků a metod, aby se vychovávaný stal aktivním účastníkem a spolutvůrcem na rozvíjení vlastní osobnosti.

V současnosti je tato část nejvíce opomíjena a zanedbávána a proto je potřeba klást důraz na to, aby současná sexuální výchova nebyla omezena jen na informační složku, která snižuje význam a účinnost celé výchovy.

„Základní smysl celé sexuální výchovy není jen ve zprostředkování určitého množství informací daných osnovami, ale především ve výchově dovedností, návyků a chování, které jsou založeny na těchto informacích.“¹⁸

¹⁷ Täubner V., *Metodika sexuální výchovy pro učitele, vychovatele, rodiče a studenty učitelství*. 2. vyd. Praha, Fortuna, 1997. s. 8

¹⁸ Täubner V., *Metodika sexuální výchovy pro učitele, vychovatele, rodiče a studenty učitelství*. 2. vyd. Praha, Fortuna, 1997. s. 8

Cíle sexuální výchovy

Cílem výuky sexuální výchovy je obzvláště předání vědomostí z anatomie lidského těla, zvláště pak pohlavních orgánů, z oblasti lidské sexuality, partnerských vztahů, manželství a rodičovství, o způsobech antikoncepce,

o pohlavně přenosných chorobách a jejich předcházení.

*„Smyslem sexuální výchovy je příprava dětí a mládeže na partnerský, manželský a rodičovský život v nejširším slova smyslu, tedy i na život sexuální, včetně ochrany zdraví a výchovy dobrých mezilidských vztahů. Stručně řečeno, sexuální výchova připravuje dítě pro šťastný individuální a prospěšný společenský život.“*¹⁹

*„Cílem sexuální výchovy je předání potřebných poznatků z oblasti lidské sexuality, partnerských vztahů před manželstvím, v průběhu manželství a rodičovství, získání správných společenských a emocionálních postojů k sexualitě a ke všemu, co se sexualitou souvisí a navození návyků a dovedností (např. dovedností a ochrany před sexuálním zneužitím) nezbytných pro život v partnerských vztazích, v manželství a v rodině.“*²⁰

Doc. Mudr. Jaroslav Zvěřina, CSc. uvádí tyto hlavní cíle otevřené sexuální výchovy:

- Předat dětem znalosti o anatomii, fyziologii, psychologii a etice sexuality ve společenských vztazích tak, aby jedinec pak mohl být ve své sexuálním konání veden racionálními motivy a aby se dokázal chránit před škodlivým vlivem mýtů a předsudků.
- Poskytnout předpoklady, aby každý jedinec mohl vytvořit sobě vlastní žebříček hodnot a zodpovědně řídit svůj vlastní život.

¹⁹ Janiš K., Täubner V., *Didaktika sexuální výchovy*. 1. vyd. Hradec Králové, Gaudeamus, 1999. s. 3

²⁰ Kotulán J. a kol., *Zdravotní nauky pro pedagogy*. 1. vyd. Brno, Masarykova univerzita, 2000. s. 238

- Vycházet musíme z toho, že sexualita je neoddělitelná součást lidského života, která je spjata s vývojem lidstva, s tradicí a současností partnerských vztahů a společenské struktury.
- Při sexuální výchově je třeba respektovat velkou složitost a pestrost mnoha lišících se stanovisek.²¹

²¹ Zvěřina J., *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. 1. vyd. Brno, Cerm s.r.o, 2003.

Sexuální výchova

Současný svět je do značné míry sexualizovaný. Již dávno neplatí, že sex je něčím skrývaným a tabuizovaným.

Je tedy téměř nemožné uchránit před tímto tématem naše děti. Již od útlého věku se děti běžně setkávají se sexuální tematikou v televizi, časopisech i na internetu. Ne vždy se ale jedná o správné a vhodné informace. Proto je více než důležité mluvit s dětmi a dospívajícími o lidské sexualitě. Prostřednictvím komunikace můžeme jako rodič nebo pedagog informace získané z médií uvést na pravou míru a tím i ovlivňovat povědomí dětí o sexuálním životě lidí.

Sexuální výchova, ať už realizovaná v rodině nebo ve škole by měla dospívajícím pozitivně přispívat při utváření a rozvíjení jejich vlastní sexuality.

Ve většině oblastí je výchova dítěte v rodině i ve škole samozřejmostí, v oblasti sexuální výchovy však neustále dochází k nejistotě ze strany pedagogů i rodičů o vhodnosti jejího vyučování.

„Statistiky uvádějí, že jedna třetina učitelů není ochotna a ani schopná danou složku v praxi plně realizovat.“²²

Příčinou může být vlastní ostych nebo následek náboženských tradic, podle kterých je sexualita tabuizována a považována za neslušnou, nečistou a nemravní oblast, o níž je nevhodné mluvit, natož o ní ještě veřejně vyučovat. Pozůstatky těchto zastaralých a zkosnatělých názorů u některých pedagogů a rodičů přetrvávají do současnosti. To může působit ostych učitelů i rodičů a následek tohoto ostychu jsou pak nemalé nedostatky ve vzdělání žáků.²³

„Stane – li se z nějaké oblasti tajemno, násobené okázalým mlčením, pak jen někteří jsou ochotni a schopni toto tajemství narušit. Nicméně obklopíme-li mlčením tak bytostnou část lidské existence, jako je sex, nemůžeme očekávat,

²² Janiš K., *Společenskovední předměty*. 1. číslo, IV. ročník, ALBRA spol. s.r.o. 2004

²³ Šilerová L., *Sexuální výchova, Jak a proč mluvit s dětmi o sexualitě*. 1. vyd. Praha, Grada, 2003.

že to bude mít jen pozitivní důsledky. Hlavním negativním výsledkem takového postoje je nedostatečná znalost lidí o základech anatomie a fyziologie pohlavních orgánů, o místě sexuality v lidském životě, o rizicích reprodukční

i rekreační sexuality a podobně. Prakticky všude na světě osvětlení odborníci konstatují, že úroveň poučení o sexualitě je mezi lidmi nedostatečná.

To umožňuje, aby se ve veřejném mínění a v sexuální praxi lidí stále znovu a znovu objevovaly falešné mýty

a předsudky.“ ²⁴

„Otevřená sexuální výchova je zdrojem zodpovědného a méně impulzivního přístupu mladých lidí k sexualitě. Namísto restriktivního přesvědčování mladých, aby „řekli NE sexu“, je třeba vychovávat lidi k pozitivním postojům. Mladí lidé se musí naučit převzít zodpovědnost a vyhýbat se riziku. Je známou skutečností, že nejvíce těhotných nedospělých dívek mají v USA, které jsou pověstní svou sexuálně výchovnou restriktivitou a propagací programů typu „jak říci ne sexu“.“ ²⁵

²⁴ Zvěřina J., *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. 1. vyd. Brno, Cerm s.r.o, 2003. s. 249

²⁵ Tamtéž. s. 249

Úloha rodiny v oblasti sexuální výchovy

Sexuální výchova je součástí výchovně-vzdělávacího procesu, na kterém se podílí škola, rodina a celá lidská společnost.

Jejím prvotním cílem, jak je uvedeno výše, je postupně v jedinci utvářet zdravý a odpovědný postoj k sexualitě, který se později stane základem pro plnohodnotné a radostné prožívání partnerství, manželství a rodičovství. Podstatou těchto vztahů a postojů je představa o rodině a jejím fungování. Rodina je pro sexuální výchovu nejpřirozenější prostředí. Rodinný život na dítě působí neustále, ať rodiče chtějí nebo nechtějí, ať si to uvědomují či nikoli.

Můžeme se setkat s názorem rodičů, že oni sexuální výchovu dítěte neprovádějí. To je však velký omyl, neboť sexuální výchova je běžnou součástí každodenního života rodiny. Dítě veškeré vztahy a způsoby jednání v rodině a mezi rodiči vnímá.

*„Sexuální výchova dítěte začíná ihned po narození. Pocit bezpečí a projevovaná láska pozitivně ovlivňuje vývoj dítěte i v sexuální oblasti a přispívá podstatně k jeho harmonickému rozvoji.“*²⁶

Někteří rodiče si zase mohou myslet, že jejich syn či dcera již vše zná a nebo že vysvětlování věcí z této oblasti není potřeba, a tak svou roli často podceňují. Ve skutečnosti je úloha rodičů těžko nahraditelná. Dobrému a zodpovědnému rodiči by mělo záležet na tom, zda je jeho dítě správně informováno a pokud není, tápe a má nějaké otázky, měl by cítit touhu mu pomoci. Prvotní informace o sexuálním životě by tedy děti měly získávat v rodině.

„Vysvětlení intimních záležitostí je zde zpravidla snadné. Kdo lépe může dítěti vysvětlit, jak se narodilo, než ti, jimž se narodilo - tedy rodiče? Kdo mu lépe objasní, jaký je rozdíl mezi maminkou a tatínkem, než oni sami? Kdo může zcela samozřejmě hovořit s dítětem o jeho pohlaví a hygieně než ti, kteří ji provádějí? Kdo může dítě snáze varovat před nebezpečnými dotyky než ti,

²⁶ Machová J., Marádová E., Klementa J. a kol., *Výchova ke zdravému životnímu stylu (základy sexuální výchovy)*. 1. vyd. Praha, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. s. 82

kteří se pohlaví dítěte odmalička dotýkají a pod jejichž ochranou dítě vyrůstá? V těchto situacích jsou role i možnosti rodičů samozřejmě výjimečné.“²⁷

Domov a rodina vytváří nejpřirozenější klima pro sexuální výchovu. V úplné a fungující rodině dítě zažívá klid, blízkost a intimitu, což jsou nejlepší podmínky pro zrod důvěry a důvěrných rozhovorů. Informacím, které se děti dozvědí od členů rodiny, budou spíše důvěřovat. Sexualita je tak přirozeně spojována s prostředím lásky, intimity a důvěrnosti.

„Pohlavní výchova není pohlavní poučení. Je trvalou a nedílnou součástí celkové výchovy, a především výchovy k mateřství a otcovství. Odpovědi rodičů na sexuální otázky musí být přirozené, upřímné a plné pochopení pro dětský svět.“²⁸

„Rozhovory o sexualitě jsou tím, co může vzájemný vztah rodičů a dětí ještě rozvinout. Pokud s dětmi hovoříme a odpovídáme na jejich otázky týkající se sexuality a tělesnosti, posilujeme tím vzájemnou důvěru, blízkost a také pocit, že se na nás děti mohou kdykoliv obrátit i s jinými důvěrnými nebo závažnými tématy. Pokud dáváme dětem najevo, že na takové otázky nebudeme odpovídat, zlobíme se na ně kvůli tomu, vyhýbáme se odpovědím, mohou snadno získat pocit, že se jedná o něco špatného a že na takové věci se rodičů zeptat nelze. Mohou tak ztratit jistotu, že rodičů se lze zeptat na cokoliv, a ta se pak jen obtížně získává zpět. Vzájemná důvěra je důležitá nejen v dětství, ale také v dospívání. Pokud se ji podaří vybudovat a udržet, může dětem i jejich rodičům usnadnit ne vždy jednoduché období, jakým puberta a dospívání může být.“²⁹

Jedním z důvodů, proč rodiče nechtějí s dětmi hovořit o sexuálním životě může být vlastní stud a nebo obava, že neznají přesnou míru informací, které mají sdělit. Také často rodiče mohou mít dojem, že musí své děti co nejdéle chránit.

²⁷ Smolíková K., Hajnová R., *Než se dítě zeptá... Program sexuální výchovy dětí předškolního věku*. 1. vyd. Praha, Portál, 1997. s. 12

²⁸ Pšenička O., *Sexuální výchova v rodině*. 2. vyd. Hradec Králové, Hnutí Rodina ve spolupráci s nakladatelstvím ATD, 1995. s. 95

²⁹ Šilerová L., *Sexuální výchova, Jak a proč mluvit s dětmi o sexualitě*. 1. vyd. Praha, Grada, 2003. s. 16

„Nejčastější dotazy směřují k tělesným odlišnostem ženského a mužského pohlaví, respektive k odlišnostem dětí a dospělých. Tradiční „hry na pana doktora“ nejsou nějakým předčasným probouzením sexuality, ale přirozenou známkou dětské zvědavosti a touhy po poznání. Dítě předškolního věku je samozřejmě zvědavé na tatínka v koupelně, nebo si chce pohladit těhotnou maminku na bříšku. S dětmi bychom měli vždycky hovořit otevřeně a pravdivě, dítě by mělo být přesvědčeno o tom, že tatínka a maminky se může zeptat úplně na všechno. Nejčastější rozpaky vznikají z obavy, že bychom toho mohli dítěti říci příliš mnoho a příliš brzy.“³⁰

³⁰ Uzel R., *Sexuální výchova*. 1. vyd. Praha, Vzdělávací institut ochrany dětí o.p.s., 2006. s. 23

Úloha školy v oblasti sexuální výchovy

Jak bylo tedy řečeno výše, základní informace by dítěti měla přinášet rodina. Tyto základy z rodiny by dále měla rozšiřovat a prohlubovat škola. To značí, že by měla být velmi úzká spolupráce mezi rodinou a školou.

Škola navíc představuje jedinou instituci, která může oslovit téměř kompletní dětskou populaci a to ještě v relativně krátkém čase.

*„Hlavním cílem školní výchovy je připravit mladé lidi pro život v dospělosti a pro jejich role ve společnosti. Jestliže sexualita, manželství a rodinný život jsou důležitým prvkem v životě většiny obyvatelstva, potom zcela jistě je logickou a nutnou povinností školy připravit mladé lidi i pro tuto oblast. Sexuální výchova musí být pokládána za jednu část celkové školní výchovy, která zprostředkovává mladým lidem informace nutné, aby byli schopné vytvořit si správný názor, úsudek i postoje.“*³¹

Škola tedy musí tvořit podstatnou složku sexuální výchovy dětí, ale musí plně zachovávat rodičovská práva na ochranu dětí. Ne každé dítě má tu možnost získávat informace z okruhu rodiny, nežije v úplné a láskyplné rodině a nebo rodina z nějakého důvodu sexuální výchovu striktně odmítá.

*„Právě tady stojí před školami velká úloha seznámit i tyto žáky se základy sexuální výchovy. Významnou součástí této výchovy je nejen poučení o ochraně před sexuálním zneužíváním, před pohlavně přenosnými nemocemi, ale i bohatá nabídka pozitivních vzorů, milujícího prostředí, budování pozitivních morálních hodnot, rozlišování dobra a zla apod.“*³²

V případě, že dítě není vůbec s problematikou sexuální výchovy obeznámeno z rodiny, je zde třeba připomenout Úmluvu o právech dítěte, která jako jedno ze základních práv vymezuje právo na informace a neodmyslitelně sem též patří informace obsahující sexuální výchovu. Podle mezinárodní

³¹ Wynnyczuk V. in Janiš K., Täubner V., *Didaktika sexuální výchovy*. 1. vyd. Hradec Králové, Gaudeamus, 1999. s. 9

³² Sopková M. a kol., *Sexuální výchova, vybraná témata*. 1. vyd. Praha, MŠMT ve spolupráci s VÚP, 2009, s. 52

úmluvy o právech dítěte z roku 1989 má dítě právo na vzdělání a ukládá státům výchovu k plánovanému rodičovství.

Záleží ale vždy na učitelích a řediteli dané školy, jak tuto problematiku pojmu. S výukou sexuální výchovy se nyní již běžně začíná na prvním stupni základní školy. V tomto období věku žáků má hned vedle rodičů nejdůležitější roli třídní učitel.

*„Význam sexuální výchovy na prvním stupni spočívá ve vytváření správných postojů a správného chování žáků v osvojování vhodné slovní zásoby.“*³³

Žáci se podrobně seznamují s biologickými rozdíly ženského a mužského těla již ve třetí třídě. Ve čtvrté nebo páté třídě se pak žákům přibližuje problematika rozmnožování, objevují se zde i témata která poučují o sexuální hygieně, o vztazích mezi lidmi, v rodině, o lásce atd.

*„V patologii sexuálního chování je na prvním stupni důležité téma prevence sexuálního zneužívání dětí, a to nejen na úrovni kognitivní, ale především pokud jde o dovednosti a chování.“*³⁴

Na druhém stupni základních škol hlavní slovo dostávají především učitelé biologie, občanské výchovy, tělesné výchovy a třídní učitel. Prohlubují se základní informace, klade se důraz na problematiku sexuálního chování, partnerských vztahů, orientace v pubertě a pohlavních chorob.

*„Sexuální výchova na českých základních školách je rozptýlena do různých předmětů, především prvouky, přírodopisu, občanské nauky a rodinné výchovy. Jednotlivé poznatky jsou rozloženy podle toho, čeho se nejvíc týkají. Biologické aspekty pohlavního dospívání, sexuality, početí, vývoje před narozením, porodu či těhotenství jsou probírány v přírodopisu, otázky týkající se více partnerských a rodičovských vztahů či právních otázek se probírají v občanské nauce.“*³⁵

³³ Täubner V., *Metodika sexuální výchovy pro učitele, vychovatele, rodiče a studenty učitelství*. 2. vyd. Praha, Fortuna, 1997. s. 9

³⁴ Tamtéž. s. 9

³⁵ Šilerová L., *Sexuální výchova, Jak a proč mluvit s dětmi o sexualitě*. 1. vyd. Praha, Grada, 2003. s. 24

Na českých školách stále přežívá snaha „zavázat“ některé vyučovací předměty zodpovědností za přesně daná témata. Vhodnější je ale právě opačný trend a snaha. Podobně jako v budoucím životě, tak i v každém zaměstnání, je třeba, aby se prolínaly znalosti a dovednosti, měla by být i sexuální výchova pojata mezipředmětově.

*„Existuje mnoho námětů k vyvolání modelové situace k řešení a hledání odpovědí na některý způsob sexuálního chování. Mezipředmětové vztahy mohou být uplatněny například v matematice, ale také lze vhodná témata použít v dějepise, v českém jazyce (zejména literatuře), zeměpise aj.“*³⁶

Na třetím stupni, tedy na středních školách je vyučování sexuální výchovy spíše individuální. V tomto období by měl vychovatel dbát především na informovanost o antikoncepčních metodách, ochranu před pohlavními chorobami a výcvik v rozhodování se a osvojování asertivního chování.

*„Některé školy doplňují pravidelnou výuku besedami s psychology, lékaři, právníky či jinými specialisty, což je zajímavé a prospěšné, ale většinou ne systematické. Na některých školách se lze setkat se speciálními kroužky, programy s aktivními způsoby vedení jednotlivých hodin, například s různými cvičeními, která pomáhají dětem a dospívajícím nejen získat potřebné informace, ale i rozvíjet své názory a postoje v této oblasti.“*³⁷

Sexuální výchova patří z hlediska výuky k obtížnějším tématům.

*„Přes všecken pokrok na poli vzdělávání a obecné hygieny zůstává oblast sexuální výchovy jednou z nejvíce problematických a rozporných. Názory na ní podléhají politickým, kulturním i sociálním předsudkům.“*³⁸

³⁶ Janiš K., *Společenskovědní předměty*. 1. číslo, IV. ročník, ALBRA spol. s.r.o. 2004. s. 17

³⁷ Šilerová L., *Sexuální výchova, Jak a proč mluvit s dětmi o sexualitě*. 1. vyd. Praha, Grada, 2003. s. 24

³⁸ Zvěřina J., *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. 1. vyd. Brno, Cerm s.r.o, 2003. s. 249

Kdy začít s cílenou sexuální výchovou?

Zájem o otázky spojené se vznikem života a sexualitou se u dětí objevuje již v útlém dětství. Stejně jako je dítě zcela přirozeně připravováno na všechny aspekty svého budoucího života, mělo by být včas a dostatečně informováno i v oblasti sexuality. Je dokázáno, že nejvyšší účinnost má sexuální výchova vyučována již od útlého věku dítěte.

*„Tím, že s dětmi hovoříme o lidském těle, pohlavních orgánech, že jim vysvětlujeme jak lidské tělo funguje, jim napomáháme přijmout vlastní tělesnost a tím posléze vlastní sexualitu.“*³⁹

Obsah sexuální výchovy by ovšem měl být koncipován spirálovitě, to znamená, že témata by se měla opakovat a s pokračujícím věkem dítěte postupně prohlubovat.

Rodiče, pedagogové a vychovatelé mají často obavy, aby se sexuální výchovou nezačalo příliš brzy a aby v dětech neprobouzeli příliš brzy nežádoucí zájmy. V sexuální výchově by se ale mělo dbát především na to, aby informace přicházely ještě před první sexuální zkušeností.

*„Ještě před zahájením sexuálního života musí mladí lidé znát vše potřebné o pohlavních orgánech, jejich utváření a funkci, o pohlavním styku, o možnosti otěhotnění a antikoncepci, o riziku sexuálně přenosných chorob a jejich prevenci, o kondomu a jeho použití apod. Musí mít zažité i žádoucí postoje k sexualitě, dovednosti asertivního chování při odmítání alkoholu, drog a neodpovědného sexu aj.“*⁴⁰

Stejně tak by se ale měli rodiče obávat toho, že s poučením o sexuálním životě přijdou moc pozdě. Opožděné snahy o výchovné působení po prvních sexuálních zkušenostech bývají totiž jen málo účinné.⁴¹

³⁹ Šilerová L., *Sexuální výchova, Jak a proč mluvit s dětmi o sexualitě*. 1. vyd. Praha, Grada, 2003. s. 11

⁴⁰ Kotulán J. a kol., *Zdravotní nauky pro pedagogy*. 1. vyd. Brno, Masarykova univerzita, 2000. s. 239

⁴¹ Tamtéž.

Poslední výzkum Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) zveřejněný dne 18. listopadu 2011 vypovídá o názoru veřejnosti, že by se žáci měli dostávat k informacím ze sexuální výchovy až na druhém stupni základní školy.

*„Zveřejněný průzkum společnosti Median potvrdil, že většina lidí si myslí, že informace o sexu by žáci měli dostávat až na druhém stupni základních škol. „Přitom primárně tato problematika patří rodičům a posléze učitelům, protože právě učitelky a učitelé jsou ti, kteří se znalostí svých žáků dovedou podat citlivé informace přiměřeným způsobem,“ uvádí ministr Josef Dobeš. Veřejnost je, stejně jako ministerstvo, přesvědčená také o tom, že škola musí rodiče informovat o způsobu, jakým sexuální výchovu prezentuje.“*⁴²

⁴² <http://www.msmt.cz/pro-novinare/pruzkum-potvrdil-ze-verejnost-ma-na-sexualni-vychovu-stejny?highlightWords=pr%C5%AFzkum+spole%C4%8Dnosti+Median>

Sexuální výchova a etika

Sexuální výchova je vedena v kontextu s obecně platnými společenskými pravidly etiky a mravnosti. Jejími motivy jsou city a lidské vztahy, není tedy postavena pouze na biologizování, ale na širokém kontextu společenských a mezilidských vztahů.

Sexuální výchova směřuje dítě k určitému etickému ideálu v oblasti mezilidského chování. Učitel by měl žáky přivést k myšlenkám k vlastní zodpovědnosti, k zodpovědnosti jednoho za druhého, k zodpovědnosti za dítě i mateřství a k úctě k životu jako takovému.

Dodržování etických principů vytváří biologizujícím aspektům určitou rovnováhu sexuální výchovy.⁴³

Dle pokynu MŠMT bude sexuální výchova začleněna do nepovinně volitelného předmětu neboli doplňujícího vzdělávacího oboru Etické výchovy na základních školách.

„Etická výchova žáka především vede: k navázání a udržování uspokojivých vztahů, k vytvoření si pravdivé představy o sobě samém, k tvořivému řešení každodenních problémů, k formulaci svých názorů a postojů na základě vlastního úsudku s využitím poznatků z diskuze s druhými, ke kritickému vnímání vlivu vzorů při vytváření vlastního světonázoru, k pochopení základních environmentálních a ekologických problémů a souvislostí moderního světa. Doplňující vzdělávací obor etická výchova u žáka rozvíjí: sociální dovednosti, které jsou zaměřeny nejen na vlastní prospěch, ale také na prospěch jiných lidí a celé společnosti, na samostatné pozorování s následným kritickým posouzením a vyvozením závěrů pro praktický život, samostatnost při hledání vhodných způsobů řešení problémů, správné způsoby komunikace, respekt k hodnotám, názorům a přesvědčení jiných lidí, schopnost

⁴³ Täubner V., *Metodika sexuální výchovy pro učitele, vychovatele, rodiče a studenty učitelství*. 2. vyd. Praha, Fortuna, 1997.

vcítit se do situací ostatních lidí, pozitivní představu o sobě samém a schopnost účinné spolupráce.“⁴⁴

Jedním z hlavních důvodů, proč bude zařazen předmět etické výchovy do Rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) je fakt, že ve školské soustavě České republiky není předmět, který by systematicky rozvíjel a dbal

o mravní stránku osobnosti žáků. Důležitost a aktuálnost tohoto kroku lze doložit zkušenostmi z většiny zemí OECD, ve kterých je podobný předmět do vzdělávacího systému zařazen.

Je tedy žádoucí, aby pedagog při výuce sexuální výchovy dodržoval zásady určitých etických norem.

Doc. MUDr. Jaroslav Zvěřina, CSc. ve své knize Sexuologie (nejen) pro lékaře uvádí těchto jedenáct etických zásad otevřené sexuální výchovy:

- *Nikdo nesmí jinou lidskou bytost využívat pro své sobecké uspokojení.*
- *Psychický a fyzický nátlak a agrese jsou porušováním osobní svobody.*
- *Sexualita jako součást partnerského vztahu je vždy mnohem přínosnější a hodnotnější než příležitostný sex.*
- *Naprostá většina lidí pozitivně hodnotí partnerskou věrnost a škola toto hodnocení podporuje.*
- *Úplné odmítání sexu, zprostředkovaného slovem i obrazem je kulturní artefakt. Naproti tomu je třeba odmítat dehumanizaci, přítomnou v pornografii.*
- *Muži a ženy jsou v sexuální morálce rovnocenní. Zastaralou dvojí sexuální morálku je nutné odsoudit.*
- *Je třeba usilovat o změnu tradičních sexuálních rolí, protože jak se zdá, mají negativní vliv na sexuálně partnerské vztahy.*

⁴⁴ <http://www.msmt.cz/vzdelavani/kurikulum-eticka-vychova?highlightWords=Dopl%C5%88uj%C3%AD+C3%AD+vzd%C4%9B%C3%A1vac%C3%AD+obor+etick%C3%A1+v%C3%BDchova>

- *V sexuálních vztazích jako v jiných oblastech života je třeba odmítat rasovou diskriminaci.*
- *Škola má uvědoměle napomáhat zlepšení pozice homosexuálů ve společnosti.*
- *Sexuální vztahy existují též mezi tělesně a mentálně postiženými lidmi, mezi vězni, vojáky základní služby apod.*
- *Sexuální liberalizace má své meze. Není možné tolerovat takové sexuální projevy, které útočí na jiné lidi a zneužívají je.*⁴⁵

⁴⁵ Zvěřina J., *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. 1. vyd. Brno, Cerm s.r.o, 2003. s. 253

Historický vývoj sexuální výchovy na území ČR od počátku 20. století

Sexuální výchova, tak jak je vnímána v současnosti, představuje jistý výsledek dlouholetého historického vývoje. Z hlediska obsahu je možno pozorovat její vývoj od pohlavní výchovy, přes sexuální výchovu, výchovu k partnerství, k manželství a rodičovství až po rodinnou výchovu a výchovu ke zdravému způsobu života. Jedny z prvních zmínek snahy o zavedení sexuální výchovy do škol ve 20. století jsou datovány k roku 1917, kdy byl předložen spis „*O pohlavní výchově mládeže*“.

Roku 1921 vznikl v hlavním městě Praha *Ústav pro studium pohlavnosti* - první univerzitní sexuologické pracoviště v České republice a současně i na celém světě. Pod názvem *Sexuologický ústav* existuje dodnes.

O pohlavní výchově roku 1923 hovoří tehdejší prezident republiky Tomáš G. Masaryk v knize *Mravní názory*. Snaží se prosadit otevřenost a netabuizovat sexuální témata.

Až 11 let poté, roku 1934 vychází v Praze kniha autora M. Skořepy s názvem *Pohlavní výchova naší mládeže*. Publikace je založena na mravní koncepci a autor se v ní zabývá výchovou ke zdravému pohlavnímu životu.

Pokroku v oblasti sexuální výchovy ale zabránila druhá světová válka. Po jejím skončení se celé školství pokouší navázat na předválečné tradice. K ráznému kroku ale dochází až po roce 1948, kdy se do učebních osnov dostávají prvky ze školství bývalého Sovětského svazu, jako např. pracovní vyučování a rodinná výchova.⁴⁶

„*Informace týkající se lidské sexuality byly žákům poskytovány prostřednictvím vyučovacího předmětu přírodopis (v souvislosti s učivem o rozmnožovacím ústrojí člověka). V rámci pohlavní výchovy se jednalo o expozici poučení o biologických rozdílech mezi mužem a ženou, seznámení s anatomií a fyziologií pohlavního ústrojí a hygienickou péčí o ně.*“⁴⁷

⁴⁶ Janiš K., *Speciální pedagogika*. 4. číslo, 22. ročník, Univerzita Karlova – Pedagogická fakulta. 2012.

⁴⁷ Janiš K., *Speciální pedagogika*. 4. číslo, 22. ročník, Univerzita Karlova – Pedagogická fakulta. 2012. s. 295

V 60. letech minulého století začali vycházet knižní publikace pracovníků sexuologického ústavu (např. manželé Pondělíčkoví nebo M. Plzák), kteří chtějí dát najevo, že v sexuální výchově je třeba se zabývat jak biologickými a technickými poučeními o sexualitě, tak i citovými, etickými a morálními hledisky partnerských a mezilidských vztahů.

Určitý mezník v sexuální výchově představuje XII. sjezd Komunistické strany Československa v roce 1962, který dospěl k závěru, že je nutno věnovat zvýšenou pozornost nejen mravní výchově, ale i otázkám sexuální výchovy mládeže.⁴⁸ V důsledku toho došlo k užší spolupráci mezi zdravotnickými zařízeními a školami, pořádali se besedy jak pro žáky, tak i pro rodiče.

*„V učebních osnovách byla rozšířena část učiva, která pojednává o biologii člověka, s podrobným rozбором otázek k dospívání. Dále v předmětu Pracovní vyučování v 9. ročníku ZDŠ bylo pro dívky vyčleněno celkem 33 hodin výuky Základy péče o dítě.“*⁴⁹

Zvýšený zájem o dané téma se také projevuje při vysokoškolské přípravě pedagogů.

Roku 1963 vychází kniha J. Grosse a M. Vágnerové *Sexuální výchova*, která se stala základní metodickou publikací pro učitele.

Na poznatky z předchozího období navazuje *Koncepce výchovy k manželství a rodičovství* a v ní zahrnutá oblast sexuální výchovy, která je roku 1970 uváděna do praxe.

Roku 1972 vydává Ministerstvo školství pro potřeby škol ucelený a komplexně pojatý program doplněný o metodiku tzv. *Metodický návod k výchově k rodičovství na ZDŠ*.

O rok později vychází tento program pro všechny typy středních škol pod názvem *Zásady o výchově k rodičovství*.

⁴⁸ Janiš K., *Speciální pedagogika*. 4. číslo, 22. ročník, Univerzita Karlova – Pedagogická fakulta. 2012.

⁴⁹ Tamtéž. s. 297

V roce 1984 pojímá Ministerstvo školství další dokument s názvem *Zásady a obsahové zaměření výchovy k rodičovství pro střední školy*, které mělo za úkol zabezpečit výchovu k manželství a k zodpovědnému rodičovství jako neoddělitelnou součást výchovné činnosti školy.⁵⁰

*„Dokument vymezoval také hlavní úkoly s důrazem na formování správných představ a postojů u mladých lidí, především v období dospívání, jakými jsou přátelství, láska, manželství, rodičovství, rodina apod.“*⁵¹

I přes veškeré snahy o vzdělávání pedagogů a mládeže v oblasti sexuální výchovy, výzkumy z této doby prokázaly, že naprostá většina mladých lidí je nepřipravena pro manželství, sexuální život a rodičovství atd.

Jedním z prostředků hledajících východisko bylo usnesení vlády č. 303 z roku 1985 ke zprávě *O výchově k manželství a odpovědnému rodičovství za období sedmé pětiletky a hlavních úkolech na léta 1985 až 1990*.

V usnesení se ukládalo všem školským orgánům sledovat úroveň výchovy k manželství a rodičovství ve všech školských zařízeních, mimo jiné i k sexuální výchově. Významným podnětem se stala neustále se rozšiřující pandemie AIDS a respektování sexuální výchovy jako jeho z nejúčinnějších preventivních prostředků.

*„V rovině školství dochází k naplňování vládního usnesení přijetím dokumentu Hlavní úkoly a opatření dalšího rozvoje výchovy k manželství a odpovědnému rodičovství na léta 1986 až 1990. Dokument ukládal ředitelům škol a školských zařízení trvale dbát o zvyšování odborné úrovně pedagogických pracovníků v dané oblasti výchovy.“*⁵²

Usnesení vládních orgánů se ale do výchovné praxe nikdy nedostalo v plném rozsahu. Lékaři i pedagogové naráželi na obsahové, metodické, organizační a časové problémy. Jednou z příčin byl rozdílný výklad pojmu

⁵⁰ Janiš K., *Speciální pedagogika*. 4. číslo, 22. ročník, Univerzita Karlova – Pedagogická fakulta. 2012

⁵¹ Tamtéž.. s. 301

⁵² Tamtéž. s. 302

a obsahu sexuální výchovy. Lékařští odborníci se spíše zaměřovali na pohlavně-reprodukční stránku, pedagogové a psychologové nahlíželi na celou záležitost komplexně z etického a sociálního hlediska.⁵³

Provedeme – li shrnutí tendencí společnosti k sexuální výchově v letech 1970 až 1989, můžeme uvést, že dochází k výraznému posunu, zejména v oblasti sexuální osvěty.

Převratem politické situace roku 1989 došlo ve společnosti k celkovému uvolnění společenské morálky a tím k nastolení řady nových úkolů v oblasti lidské sexuality. Masově sdělovací prostředky výrazně projevíly zájem o některá, do té doby tabuizovaná témata.

Začaly vycházet časopisy se sexuální tematikou, v důsledku větší možnosti cestování vzrostlo také reálné nebezpečí rozšíření pohlavně přenosných nemocí a prostituce. Sexuální výchova dostává také další rozměr díky svobodě slova.

V roce 1991 byla v rámci Pracovního vyučování zavedena do škol Rodinná výchova obsahující sexuální výchovu.

V současnosti se činnost škol řídí prostřednictvím Školních vzdělávacích programů, které dávají možnost mnohem většímu uplatňování místních podmínek a zvláštností školy.

Přes počáteční nadšení v 90. letech sice nastal z nejrůznějších příčin postupný útlum výuky sexuální výchovy ve školním prostředí, přesto je do školského prostředí v České republice zavedena na všech úrovních školství.⁵⁴

⁵³ Janiš K., *Speciální pedagogika*. 4. číslo, 22. ročník, Univerzita Karlova – Pedagogická fakulta. 2012.

⁵⁴ Tamtéž.

Doporučení MŠMT k realizaci sexuální výchovy v základních školách - Příručka „Sexuální výchova - vybraná témata“

Problematika výuky sexuální výchovy v základním vzdělávání je velice aktuální téma. MŠMT dne 2. 4. 2010 vydalo doporučení k výuce sexuální výchovy na základních školách. Jde o oficiálně první materiál, který radí jednotlivým školám metody, jak vyučovat sexuální výchovu. Návrh pochází z celistvé koncepce podpory a ochrany zdraví ve školách, kde se žák a jeho zdraví stávají středem pozornosti. Společně s tímto doporučením poskytlo MŠMT také příručku „Sexuální výchova- vybraná témata“.

Hlavním úmyslem je posílení systematické výuky sexuální výchovy ve školách. Doporučení reaguje na společenské dění a změny v minulých letech, jenž s sebou nesou rychlejší životní styl, zvraty hodnotového systému a s tím související nepříznivé vlivy na děti a mládež. MŠMT si je vědomo naléhavosti výuky této výchovy na základních školách:

„Doporučení reaguje na společenské změny v posledních letech, které s sebou nesou zrychlený životní styl zaměřený na výkon a zisk, změny hodnotového systému, nástup nových způsobů komunikace, výměny informací a s tím související nebezpečí negativního ovlivňování zdraví dětí a mládeže.

Po vstupu České republiky do Evropské unie ve větší míře dochází k soužití různých sociokulturních skupin, ať už jsou tyto skupiny definovány etnicky, národnostně, nábožensky, socioekonomicky, kulturně či jinak.

Dá se předpokládat, že sociokulturní rozmanitost obyvatel České republiky se bude nadále zvyšovat, proto nelze opomenout také význam těchto specifik a jejich zohlednění při realizaci výchovy a vzdělávání, zejména pak v oblasti sexuální výchovy. MŠMT poukazuje v souladu s kurikulární reformou na naléhavost systematického přístupu k řešení problematiky sexuální výchovy v souvislosti s aktuálními výsledky různých šetření a analýz realizovaných v této oblasti (nebezpečí hrozící v souvislosti s užíváním internetu, nárůst počtu HIV pozitivních osob, zvyšující se výskyt pohlavně přenosných chorob, zvýšený výskyt rakoviny prostaty, rakoviny prsu a děložního čípku, sexuální zneužívání dětí zejm. s ohledem na komercializaci sexu, nežádoucí otěhotnění, zvyšující

se počet případů domácího násilí, šikana vykazující homofobní znaky, změny ve struktuře rodiny, apod.), s potřebou akcentovat nejen mravní jednání v obecné rovině, ale i mravní bezpečné jednání v souvislosti se sexuální chováním.

Výše uvedeným a dalším aktuálním tématům je věnována příručka pro učitele, zmíněná v úvodu tohoto doporučení. Příspěvky jednotlivých autorů jsou zpracovány tak, aby byly využitelné ve výuce. Některá témata jsou doplněna o nejčastější dotazy a existující mýty v dané oblasti a odpověďmi na ně.

Příručka obsahuje tato témata:

- *sexuální výchova a RVP ZV včetně námětů učiva vzhledem k věkovým zvláštnostem;*
- *sexuální výchova z pohledu etiky;*
- *ochrana reprodukčního zdraví mladistvých;*
- *HIV/AIDS;*
- *nemoci přenosné pohlavním stykem;*
- *sexuální orientace;*
- *sexuální deviace a deviantní chování;*
- *sexuální dysfunkce;*
- *sexualita a média – bezpečný internet;*
- *genderové aspekty sexuální výchovy;*
- *syndrom CAN (Child Abuse and Neglect);*
- *sexuální výchova v rodině;*
- *didaktické náměty.“*⁵⁵

⁵⁵ <http://www.hovormeotom.cz/web/soubory/doporuzeni-sexualni-vychova.pdf>

Sexuální výchova a didaktické pomůcky

Předcházející kapitola píše o příručce, kterou vydalo MŠMT jako didaktický materiál k sexuální výchově a poté její šíření zrušilo. Nicméně žádná jiná další příručka, která by sloužila k výuce sexuální výchovy nevyšla. Pedagogové jsou tak nuceni vycházet z různých jiných materiálů. Vcelku přehledné dílo s názvem *Sexuální výchova, Jak a proč mluvit s dětmi*

o sexualitě, ze kterého mohou pedagogové čerpat napsala v roce 2003 Lenka Šilerová. Kniha je především určena pro rodiče dospívajících dětí.

Další velmi přínosnou učebnicí je kniha manželů Donátových *Důvěrně a otevřeně o sexualitě* z roku 2007. Zde jsou do dvaceti osmi kapitol přehledně uspořádány informace o sexuálním životě. Jednotlivé kapitoly vysvětlují pojmy jako je pohlaví, pohlavní pud, láska, pohlavní orgány, oplození, těhotenství a porod, odpovědné rodičovství, denní intimní hygiena, hygiena při menstruaci a pohlavním styku, dětská gynekologie, antikoncepční metody, interrupce, rozdílnosti v lásce, převrácená sexualita a sexuální deviace a velký důraz je kladen na pohlavně přenosné nemoci. Závěr knihy pak hovoří o závislostech, zejména o drogové závislosti jakož o jedné z možností přenosu HIV. Na rozdíl od výše uvedené knihy je tato kniha určena dospívající mládeži.

Velké množství informací je také možno získat z internetových zdrojů. Všeobecné informace nám poskytnou například tyto weby:

<http://www.sexus.cz>

<http://www.doktoronline.cz>

<http://www.planovanirodiny.cz>

<http://www.intimlinka.cz>

<http://www.antikoncepce.cz>

<http://www.hormonalniantikoncepce.cz>

<http://www.aids-hiv.cz>

Na trhu je také spousta videoprogramů pro témata sexuální výchovy.

Z těch nejznámějších uvádím například:

Hrozba zvaná AIDS (1989)

Hele vole, člověče (1987)

Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání v oblasti sexuální výchovy

Nové principy kurikulární politiky, které jsou formulovány v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílé knize) a zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), se do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – státní a školní.⁵⁶

„Státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů představují Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP). Národní program vzdělávání vymezuje počáteční vzdělávání jako celek. RVP vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání. Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách.“⁵⁷

Přednost pro pedagogy ve školním vzdělávacím programu (dále jen ŠVP) můžeme vidět především v tom, že učitelé mohou profilovat svoji školu a tím ji odlišit od jiných škol, na základě vlastní představy a zkušeností mohou formovat podobu vzdělávání na své škole, odbourat zbytečné duplicity v obsahu učiva, lépe spolupracovat při mezioborovém vzdělávání a učit kreativněji, než kdyby byli vázáni klasickými učebními osnovami. Na pomoc při vytváření ŠVP připravilo MŠMT *Manuál pro tvorbu ŠVP*.

Národní program vzdělávání, rámcové vzdělávací programy i školní vzdělávací programy jsou veřejné dokumenty přístupné pro pedagogickou tak i nepedagogickou veřejnost.

V obsahu RVP ZV jsou dále uvedeny klíčové kompetence, které jsou přehledem vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro další vzdělávání a uplatnění každého jedince ve společnosti.

Úroveň těchto klíčových dovedností by měla být pro žáky přijatelná

⁵⁶ Jeřábek J., Tupý J., *Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání*. VÚP Praha, 2007.

⁵⁷ Tamtéž. s. 9

a dosažitelná.

Za klíčové kompetence základního vzdělávání považujeme: kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní. Ve výuce sexuální výchovy je obsažen rozvoj všech klíčových kompetencí.⁵⁸

V RVP ZV se obsah základního vzdělávání orientačně rozděluje do devíti vzdělávacích oblastí, které jsou pak tvořeny jedním nebo více obsahově příbuznými vzdělávacími obory.

Jsou to:

„Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk)

Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)

Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)

Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)

Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)

Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)

Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)

Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)

Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)“⁵⁹

⁵⁸ Jeřábek J., Tupý J., *Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání*. VÚP Praha, 2007.

⁵⁹ Tamtéž. s. 18

Zařazení sexuální výchovy v RVP ZV na prvním stupni základní školy

Sexuální výchova je v RVP ZV na prvním stupni základního vzdělávání řazena do oboru *Člověk a jeho svět*. Obsah této oblasti je dále členěn na 5 tématických okruhů, kterými jsou: *Místo, kde žijeme, Lidé kolem nás, Lidé a čas, Rozmanitost přírody a Člověk a jeho zdraví*.⁶⁰

Tématu sexuální výchovy se nejvíce přibližuje poslední tématický okruh *Člověk a jeho zdraví*.

Zařazení sexuální výchovy v RVP ZV na druhém stupni základní školy

Na druhém stupni základních škol je téma sexuální výchovy obsaženo ve dvou vzdělávacích oborech. Prvním je obor *Přírodopis* ve vzdělávacím oblasti *Člověk a příroda* a druhým je *Výchova ke zdraví*, oblast *Člověk a zdraví*.

Ve vzdělávacím oboru *Přírodopis* se sexuální výchovou setkáme při výuce anatomie lidského těla a o zárodečném vzniku a vývoji člověka.

Na vzdělávací oblast z prvního stupně *Člověk a jeho svět* navazuje *Výchova ke zdraví*. Snahou této oblasti je nasměrovat žáky k pochopení sebe samého, naučení odpovědnosti za své zdraví a zdravotní prevenci.⁶¹

Ve vzdělávacím oboru *Výchova ke zdraví* do učiva sexuální výchovy podle RVP spadají témata jako např. sexuální dospívání, puberta, reprodukční zdraví, prevence sexuálně přenosných nemocí apod.⁶²

⁶⁰ Jeřábek J., Tupý J., *Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání*. VÚP Praha, 2007.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Tamtéž.

Sexuální výchovou k ochraně dětí

Ochrana je jednou z mnoha složek výchovy dětí.

Je třeba si uvědomit, že účinnou sexuální výchovou chráníme děti před situacemi, které je mohou v životě překvapit a mohou jim být mnohdy nebezpečné. V České republice je v poslední době téma sexuální výchovy výrazně diskutovaným tématem. Proti ní se ozývají hlasy politických konzervativců a jejich hlavním argumentem je tvrzení, že je neúčinná, může za dřívější zahájení pohlavního života a vede k větší angažovanosti dospívajících.

Většina výzkumů ale hovoří, že je tomu přesně naopak. Proto je podstatné, aby dospívající mládež získala potřebné informace dříve, než se stane sexuálně aktivní.

Mgr. Lenka Šilerová ve své knize *Sexuální výchova, Jak a proč mluvit s dětmi o sexualitě* uvádí:

*„Výsledky zaměřených studií potvrzují, že sexuální výchova spíše oddaluje věk prvního styku, vede ke zvýšenému užívání antikoncepce a k dodržování zásad bezpečnějšího sexu, k tolerantnějším sexuálním postojům a ke snížení pocitů viny. Země s otevřenou sexuální výchovou jsou současně zeměmi s nejnižším výskytem gravidit dospívajících a s nejnižší potratovostí, státy s ambivalentním nebo s nepřátelským postojem k sexuální výchově patří v těchto ukazatelích k nejhorším. Podle souhrnné zprávy Světové zdravotnické organizace výsledky většiny studií zaměřených na zkoumání vlivu sexuální výchovy na sexuální chování prokázaly, že tato výchova vede v sexuálních aktivitách mladých lidí k přijetí bezpečnějších praktik (tedy především k zodpovědnějšímu přístupu k antikoncepci a k ochraně před pohlavně přenosnými chorobami) a k pozdějšímu zahájení sexuálního života. Současně potvrdily, že přístup k poradenství a k antikoncepci nevedl k časnější nebo zvýšené sexuální aktivitě dospívajících.“*⁶³

⁶³ Šilerová L., *Sexuální výchova, Jak a proč mluvit s dětmi o sexualitě*. 1. vyd. Praha, Grada, 2003. s. 7

I Radim Uzel, jeden z nejznámějších českých gynekologů a sexuologů, se ve své příručce *Sexuální výchova* opírá o informace potvrzené výzkumy:

*„Četné výzkumy v oblasti sexuální výchovy potvrdily, že poučená mládež začíná s pohlavními styky později než nepoučená. A nejen to. Sexuální výchova má zřetelně blahodárný vliv na snížení výskytu sexuálně přenosných nemocí a nechtěných těhotenství. Je ovšem zapotřebí, aby tato výchova v sobě obsahovala nejen informace, ale aby také dokázala u mládeže budovat cílevědomé postoje a účinné dovednosti. To ovšem dokáže jen školený pedagogický pracovník, který by měl pro institucionální sexuální výchovu získávat i rodiče a zabezpečovat, aby školní sexuální výchova postupovala s rodinnou výchovou ruku v ruce, aby se obě tyto složky výchovy vzájemně doplňovaly a obohacovaly.“*⁶⁴

⁶⁴ Uzel R., *Sexuální výchova*. 1. vyd. Praha, Vzdělávací institut ochrany dětí o.p.s., 2006. s. 22

Sexuální výchova ve světě

Podíváme – li se na situaci ve světě, zjistíme, že je velmi rozdílná. Setkáváme se s dvojím přístupem k sexuální výchově. Prvním je restriktivní přístup, který vychází ze zákazů, hrozeb a potlačování.

*„Považuje otevřené informace za potencionálně dezintegrující a znemravňující. Nejvyšší hodnotu spatřuje v odříkání a v odmítání konzumovat pozitivní sexuální emoce.“*⁶⁵

Druhým přístupem je přístup liberální.

*„Liberální přístup k sexu vychází z toho, že jen všestranně informovaný a poučený člověk dokáže správně hodnotit vše negativní a pozitivní, co sex v životě znamená. Jen takový člověk se chová sexuálně zodpovědně. Vyzdvihuje individuální svobodu a volbu a vymezuje tyto hodnoty pozitivně.“*⁶⁶

Jak se problematika sexuální výchovy řeší v té které zemi, to vždy závisí na kompromisu mezi extrémními postoji. Někde se kompromis více přiklání prvnímu, jinde druhému stanovisku.

Jeden z nejvíce liberálních postojů a nejpropracovanější systém k otázkám sexuální výchovy je nepochybně v evropských severských zemích.

*„Švédská sexuální výchova má jako způsob práce na tomto poli nejstarší tradici ve světě. Na základních školách byla zavedena již v roce 1942. V roce 1933 byla založena Švédská asociace pro sexuální výchovu (RFSU – Riksförbundet för sexuell upplysning).“*⁶⁷

Jako další příklad můžeme uvést Norsko a Dánsko, kde je sexuální výchova povinná součástí učebních osnov a její výuka probíhá už v mateřských školách. Na konci základní školy jsou již žáci značně zbláhli v oblasti antikoncepce, interrupcí i pohlavního života. Na výuce mimo pedagogů podílejí zdravotní sestry, lékaři a externí pracovníci.

Podobně je to ve Finsku, kde se předmět nazývá výchova k mezilidským vztahům a ke komunikaci.

„Jak už název napovídá, zabývá se navíc psychologickými, sociálními

⁶⁵ Zvěřina J., *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. 1. vyd. Brno, Cerm s.r.o, 2003. s. 250

⁶⁶ Tamtéž, s. 250

⁶⁷ Zvěřina J., *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. 1. vyd. Brno, Cerm s.r.o, 2003. s. 251

*a kulturními aspekty lidského partnerství, učí mládež komunikačním dovednostem a vytváří žebříček etických hodnot.“*⁶⁸

I zde je tematika sexuální výchovy zařazena již do mateřských škol a v základním vzdělávání je povinně zařazena do různých předmětů.

*„Nizozemským příspěvkem k otázce bezpečného sexu je strategie známá jako „dvojité Holand’any“, tedy užívání hormonální antikoncepce a současné používání kondomů.“*⁶⁹

Ve Francii se předmět začal vyučovat v 70. letech minulého století a nazývá se rodinná výchova.

*„Ta je zaměřena především na kultivaci budoucího manželského a rodinného života. Rodičovství je zde považováno za základní hodnotu a cíl každého lidského jedince.“*⁷⁰

Zde, ale třeba také v Itálii je potřebné, aby měli žáci základních škol písemný souhlas rodičů, že se mohou výuky sexuální výchovy zúčastnit.

Předmět v těchto zemích vyučují nejvíce externí odborníci, ale existuje také mnoho center, která tuto výuku zajišťují.

V naší sousední zemi Německo od roku 1944 existuje Rámcová koncepce sexuální výchovy, která má na starosti aktuální témata. Na výuce těchto témat se pak podílí škola, ale i různá střediska a kluby. Střediska se také zaměřují na školení učitelů, rodičů a poradenství.

V Polsku je stav do jisté míry ovlivňován církví. Ta je značně proti výuce sexuální výchovy, i přestože existuje systém přípravy pedagogů.

V Rakousku je sexuální výchova zahrnuta do existujících předmětů na všech školách. Je zde kladen značný důraz na spolupráci rodičů a školy.

Podíváme-li se do jiných světadílů, nejdříve například do Asie, stojí za povšimnutí Japonsko, kde výuka sexuální výchovy na školách zcela chybí. Poučení v této oblasti tak probíhá na bázi rodinné tradice. Nemalým paradoxem ovšem je, že v této zemi je k dostání nemalý počet materiálů sexuální výchovy.

⁶⁸ Uzel R., *Sexuální výchova*. 1. vyd. Praha, Vzdělávací institut ochrany dětí o.p.s., 2006. s. 21

⁶⁹ Zvěřina J., *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. 1. vyd. Brno, Cerm s.r.o, 2003. s. 249

⁷⁰ Uzel R., *Sexuální výchova*. 1. vyd. Praha, Vzdělávací institut ochrany dětí o.p.s., 2006. s. 21

Dostaneme – li se na další kontinent, konkrétně do Spojených států amerických, liší se zde výuka sexuální výchovy stát od státu a škola od školy. Všeobecně ale platí jako nejsprávnější přístup doporučovaná sexuální abstinence a interrupce je zde velmi diskutovaným a vášnivým tématem.

*„Sexuální výchova, tak jak je pojímána třeba ve Švédsku a v USA a jak ji chápe i Mezinárodní federace pro plánované rodičovství (IPPF) v souladu se Světovou zdravotnickou organizací (WHO) je jakousi syntézou všech výše jmenovaných směrů. Představuje nejen přípravu na sexuální život, ale vychovává i k mezilidským a rodinným vztahům. Klade důraz na antikoncepci a prevenci sexuálně přenosných nemocí, ale řeší i psychologické a psychosexuální problémy spojené s každým partnerským soužitím. Odborníci právem poukazují na to, že sexuální výchova širším pojmem, než tradiční rodinná výchova, kterou v sobě zahrnuje. Bylo by totiž naivní předpokládat, že třeba problémy předmanželské sexuality, onanie, homosexuality, ale i důrazná prevence sexuálního zneužívání dětí můžeme jednoznačně zahrnout pod pojem rodinná výchova. Naproti tomu kultivace partnerských vztahů, vzájemná úcta, pocit zodpovědnosti, ale i láska jsou nesporně sexuální výchovou par excellence.“*⁷¹

⁷¹ Uzel R., *Sexuální výchova*. 1. vyd. Praha, Vzdělávací institut ochrany dětí o.p.s., 2006. s. 21

Sexuálně přenosné choroby

„Existence pohlavně přenosných nemocí je lidstvu známa od nepaměti. Již v bibli najdeme popisy morových ran, zaviněných mimo jiné také nevázaným sexuálním životem.“⁷²

„Jako pohlavně přenosné nemoci označujeme ty nemoci, které se přenášejí pohlavním stykem, ale ne vždy postihují jen pohlavní orgány. Dnes je označujeme mezinárodně užívanou zkratkou STD z anglického Sexually Transmitted Diseases. Jde o širší pojem než původní pojetí pohlavních nemocí, nemocí postihujících pohlavní orgány a šířících se pohlavním stykem.“⁷³

„K současnému nárůstu pohlavních chorob přispívá změna ekonomicko – společenských podmínek, současné formy životního stylu, otevření hranic, rozvoj prostituce jako sex turismu a zároveň dovozu levných pracovních sil.“⁷⁴

⁷² Zvěřina J., *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. 1. vyd. Brno, Cerm s.r.o, 2003. s. 257

⁷³ Donát J., Donátová N., *Důvěrně a otevřeně o sexualitě*. 2. vyd. Praha, Fortuna, 2007. s. 72

⁷⁴ Machová J., Marádová E., Klementa J. a kol., *Výchova ke zdravému životnímu stylu (základy sexuální výchovy)*. 1. vyd. Praha, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. s. 48

Rozdělení sexuálně přenosných chorob podle původce onemocnění

Pohlavně přenosné choroby, lze třídit dle různých kritérií do několika skupin. Mimo rozdělení, zda byla infekce přenesena výhradně pohlavním stykem, je také můžeme dělit podle původce onemocnění.

Podle původce můžeme sexuálně přenosné choroby dělit na:

1. *klasické venerické nákazy:*
 - a) *syfilis*
 - b) *kapavka*
 - c) *měkký vřed*
 - d) *venerický lymfogranulom*
 - e) *granuloma inguinale*
2. *infekce způsobené:*
 - a) *chlamydiemi*
 - b) *mykoplazmaty*
3. *infekce virové:*
 - a) *herpetické viry (herpes simplex 2, cytomegalovirus)*
 - b) *condylomata accuminata*
 - c) *molloscum, contagiosum*
 - d) *hepatické viry*
 - e) *HIV – 1 (virus AIDS)*
4. *infekce vyvolané prvoky (protozoa)*
 - a) *trichomoniáza*
 - b) *amoebiáza*
5. *infekce myotické (způsobené parazitárními houbami):*
 - a) *kandidóza*
6. *choroby působené ektoparazity:*
 - a) *svrab*
 - b) *filcky*⁷⁵

⁷⁵ Pšenička O., *Sexuální výchova v rodině*. 2. vyd. Hradec Králové, Hnutí Rodina ve spolupráci s nakladatelstvím ATD, 1995. s. 95

Nejrozšířenější sexuálně přenosné nemoci

Nyní si krátce představíme nejvíce známé a nejvíce rozšířené sexuálně přenosné choroby.

Syfilis

Syfilis neboli příjice je závažné infekční onemocnění, které může mít smrtelné následky. Je vyvolané zvláštním mikroorganismem zvaným *Treponema pallium*. Může trvat i bez léčení řadu let.

*„Původce nemoci se přenáší převážně pohlavním stykem. Základním předpokladem vstupu infekce do organismu je porušení celistvosti sliznice nebo kůže.“*⁷⁶

Nemoc se také přenáší z matky na plod. V takových případech hrozí postižení plodu těžkými deformacemi, či dokonce potrat. Je také teoreticky možné nakazit se krevní transfuzí, ale z tohoto důvodu krev prochází kontrolou na syfilis.

Onemocnění probíhá ve třech stádiích. Asi tři až čtyři týdny po nákaze se u pacienta objeví první příznak a to malý nebolestivý, ale tvrdý vřed v místě vstupu infekce do organismu. Toto stadium nemoci také provází nebolestivé zduření lymfatických uzlin.

Druhá fáze onemocnění nastává asi devět týdnů po nákaze. V tomto období je hlavním příznakem vyrážka na kůži, která se může objevovat na různých částech těla. Objevují se i bolesti hlavy, svalů a kloubů, zvýšená teplota a celková únava. Současně dochází k dalšímu zduření uzlin.

Příznaky se průběžně objevují a mizí, nakonec i bez léčby vymizí úplně.

Toto stádium může trvat několik dlouhých let bez příznaků, avšak infekce se dále šíří do těla a onemocnění se rozvíjí do třetího stádia nazývaného gumosní (nebo také tzv. pozdní syfilis).

⁷⁶ Pšenička O., *Sexuální výchova v rodině*. 2. vyd. Hradec Králové, Hnutí Rodina ve spolupráci s nakladatelstvím ATD, 1995. s. 256

*„S gumosními projevy se lze setkat za několik měsíců, ale i let, po nákaze. Choroba má však velmi závažné pozdní projevy, které se objevují po pěti až patnácti letech od nákazy.“*⁷⁷

Dochází k těžkým poruchám psychiky, demenci, postižení nervové i cévní soustavy. Syfilis je ovšem při vší své nebezpečnosti v počátcích léčitelná a to podáváním běžně antibiotické léčby.

Syfilis lze rozpoznat dvěma způsoby: Prvním způsobem je vyšetření krve, druhou možností je laboratorní vyšetření bakterií z místa nálezu.

Kapavka

Kapavka neboli gonorea je častěji vyskytovaným onemocněním než výše uvedená syfilis.

*„Je působená mikrobem *Neisseria gonorrhoeae*. Původce choroby se zachycuje u muže především v močové trubici a působí její hnisavý zánět. U žen bývá častěji než močová trubice postižen krček dělohy.“*⁷⁸

Nejčastější způsobem přenosu je pohlavní styk.

Vyjma toho je možný také přenos z matky na dítě během porodu.

*„Ohrožen je zejména proniknutím infekce do oční spojivky, s následným těžkým hnisavým zánětem, schopným způsobit i slepotu.“*⁷⁹

*„Dnes je toto onemocnění u dětí vzácné, protože včas zjištěná kapavka může být rychle vyléčena antibiotiky. A navíc se všem novorozencům preventivně ihned po porodu vkapává do očí dezinfekční roztok, který bacily kapavky usmrcuje.“*⁸⁰

Kapavkou je možné se nakazit i nepohlavním stykem, například intimním kontaktem s infikovaným předmětem. Běžná inkubační doba je dva až sedm dní od pohlavního styku s infikovanou osobou.

Kapavka se projevuje v podobě hnisavých zánětů vylučovacích

⁷⁷ Pšenička O., *Sexuální výchova v rodině*. 2. vyd. Hradec Králové, Hnutí Rodina ve spolupráci s nakladatelstvím ATD, 1995. s. 256

⁷⁸ Pšenička O., *Sexuální výchova v rodině*. 2. vyd. Hradec Králové, Hnutí Rodina ve spolupráci s nakladatelstvím ATD, 1995. s. 257

⁷⁹ Tamtéž, s. 258

⁸⁰ Donát J., Donátová N., *Důvěrně a otevřeně o sexualitě*. 2. vyd. Praha, Fortuna, 2007. s. 73

a pohlavních orgánů. Pokud je infikován muž, většinou trpí obtížemi při močení spojené s bolestí a nepříjemným pálením. Onemocnění je také provázáno hnisavým výtokem z močové trubice.

Pokud je postiženou osobou žena, mezi hlavní symptomy patří hnisavý výtok, potíže při močení nebo krvácení. Onemocnění u ženy může však probíhat i bez jakýchkoliv příznaků.

Kapavka není ve většině případů smrtelným onemocněním. Avšak neléčení může vést k závažným komplikacím.

„U mužů je to zánět prostaty, nadvarlete a varlete. U žen je to vleklý zánět dělohy, vejcovodů a vaječníků a následnými srůsty a neplodností.“⁸¹

Tím ale komplikace onemocnění nekončí.

„V řídkých případech může mikrob způsobující kapavku proniknout do krve a usadit se v srdci (kde vyvolá zánět srdečních chlopní) nebo v kloubech (hnisavý zánět kolena).“⁸²

Stejně jako u syfilis se kapavka léčí antibiotickou léčbou.

Chlamydie

Původcem chlamydiových infekcí je bakterie Chlamydia trachomatis.

„Chlamydie způsobují chronické urogenitální záněty, podobající se kapavce. Na rozdíl od ní je výtok většinou řidší a zánět probíhá jako lehký zánět močové trubice.“⁸³

U žen tyto bakterie postihují děložní čípek a mohou způsobit mimoděložní těhotenství, samovolný potrat nebo dokonce neplodnost.

Chlamydie také způsobují nemoc zvanou Lymfogranuloma venereum.

„Neléčené onemocnění vede, po počátečním postižení sliznice poševní nebo močové trubice, k nepříjemné komplikaci, podmíněné rozpadem mizních

⁸¹ Pšenička O., *Sexuální výchova v rodině*. 2. vyd. Hradec Králové, Hnutí Rodina ve spolupráci s nakladatelstvím ATD, 1995. s. 258

⁸² Pšenička O., *Sexuální výchova v rodině*. 2. vyd. Hradec Králové, Hnutí Rodina ve spolupráci s nakladatelstvím ATD, 1995. s. 258

⁸³ Machová J., Marádová E., Klementa J. a kol., *Výchova ke zdravému životnímu stylu (základy sexuální výchovy)*. 1. vyd. Praha, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. s. 47

uzlin v pánvi, s následným vytvořením hnisavých pištělí, které ústí na kůži kolem řitního otvoru.“⁸⁴

Existují četné odrůdy tohoto mikroba. Protože chlamydie parazitují v hostitelských buňkách, znesnadňuje to jejich zjištění. Nemoc ale není smrtelná. Léčba je možná za pomoci antibiotik.

Opar zevního pohlavního ústrojí

Opar zevního pohlavního ústrojí je také označován jako Herpes simplex genitalis. Způsobuje ho virus Herpes simplex typ II., který je příbuzný (ne však totožný) s virem působícím puchýřnaté onemocnění na rtu. *„Onemocnění se projevuje výsevy pálivě svědivých puchýřků, které praskají a mění se v bolestivé vřídky. Na zánět reagují místní lymfatické uzliny, které zduří a jsou bolestivé.“⁸⁵*

Virus je přenosný pohlavním stykem. Určitým rizikem je také přenos viru z matky na dítě. V tomto případě se volí císařský řez. *„Nepůsobí žádné nebezpečné komplikace, chorobné projevy se samočinně zhojí, mohou se ale kdykoliv později opakovat, aniž by bylo potřeba se znovu nakazit. Virus, podobně jako u oparu retního, dřímá ve tkáni a potřebuje být pouze aktivován například horečkou, vyčerpáním či jinými vlivy.“⁸⁶*

Někdy může být onemocnění, které trvá zhruba deset dní provázeno horečkou a celkovou únavou.

Na onemocnění neexistuje lék, který by nemoc rychle a zcela vyléčil. Pro potlačení symptomů a pokles výskytu se používá antibiotická léčba a antivirové lokální přípravky.

⁸⁴ Pšenička O., *Sexuální výchova v rodině*. 2. vyd. Hradec Králové, Hnutí Rodina ve spolupráci s nakladatelstvím ATD, 1995. s. 258

⁸⁵ Machová J., Marádová E., Klementa J. a kol., *Výchova ke zdravému životnímu stylu (základy sexuální výchovy)*. 1. vyd. Praha, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. s. 48

⁸⁶ Pšenička O., *Sexuální výchova v rodině*. 2. vyd. Hradec Králové, Hnutí Rodina ve spolupráci s nakladatelstvím ATD, 1995. s. 260

HIV/AIDS

Toto onemocnění v několika posledních desetiletích vzbuzuje nemalý zájem a stalo se tak celosvětovou hrozbou.

Jedná se o doposud nevyléčitelné virové a smrtelné onemocnění.

*„Sexuální život lidí byl v uplynulých dvou dekádách sotva něčím ovlivněn více než pandemií HIV/AIDS.“*⁸⁷

Správně rozpoznána byla nemoc v roce 1981 ve Spojených státech amerických. *„První případy HIV/AIDS v ČR byly zjištěny v roce 1985.“*⁸⁸

Název nemoci AIDS je zkratkou z anglického názvu – Acquired Immune Deficiency Syndrome. Česky tedy syndrom získaného selhání imunity. Jak sám název napovídá, nemoc spočívá v selhání obranyschopnosti lidského organismu. Jejím původcem je Human Immunodeficiency Virus (dále jen HIV), česky virus lidské imunodeficiency, který patří mezi retroviry a způsobuje nemoc AIDS. Vir v organismu napadá určitý druh bílých krvinek, především T4 lymfocyty, a jejich snížení má za následek snížení obranyschopnosti organismu a selhání imunity.

Virus se nachází ve všech tělesných tekutinách.

„Dosud bylo prokázáno, že se virus HIV přenáší pouze prostřednictvím těch tekutin, které jej obsahují ve velkém množství, a to:

- při pohlavním styku s infikovanou osobou,*
- prostřednictvím krve či krevních produktů obsahujících tento virus (při transfúzi krve a některých jiných krevních derivátů, transplantací orgánů infikovaného dárce, při společném používání infekční jehly a stříkačky u narkomanů),*
- při kojení mlékem infikované matky*
- při porodu na dítě.“*⁸⁹

⁸⁷ Zvěřina J., *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. 1. vyd. Brno, Cerm s.r.o, 2003. s. 262

⁸⁸ Machová J., Marádová E., Klementa J. a kol., *Výchova ke zdravému životnímu stylu (základy sexuální výchovy)*. 1. vyd. Praha, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. s. 38

⁸⁹ Tamtéž. s. 40

Virus HIV může po určitý čas přežívat v organismu, aniž by vyvolal symptomy onemocnění AIDS. Ale i tato infikovaná osoba zatím bez příznaků může být zdrojem šíření nákazy.

Průběh onemocnění má v zásadě dvě období.

*„Přibližně 6 týdnů po vniknutí infekce do organismu se objeví primární onemocnění připomínající svými příznaky chřipku. Projevuje se zvýšenou teplotou, únavností a zduřením lymfatických uzlin. Za jeden až dva týdny tyto příznaky i bez léčení zmizí. V další fázi infekce je infikovaná osoba zcela bez klinických příznaků. Toto období se nazývá obdobím latence a může trvat různě dlouhou dobu od 6 měsíců po dobu několika let.“*⁹⁰

První stádium nemoci může proběhnout i bez jakýchkoliv klinických příznaků. Avšak všechny infikované osoby jsou nosiči viru a představují nebezpečné zdroje nákazy pro další osoby.

*„Období nakažlivosti začíná pravděpodobně už asi 3 týdny po infekci a trvá po celý život.“*⁹¹

Během druhého stadia nemoci, které může trvat měsíce i roky, virus pozvolna napadá a ničí určitý druh bílých krvinek (T4 lymfocyty), které jsou nositeli buněčné imunity.

*„Postižený se stává bezbranným i vůči těm mikrobům, které jsou běžně pro zdravého člověka víceméně neškodné (tzv. oportunní infekce). Tyto infekce mohou, pokud nejsou léčeny, přivodit i smrt pacienta postiženého AIDS.“*⁹²

Jediným způsobem jak prokázat nebo vyvrátit nákazu virem HIV jsou laboratorní krevní testy pro virus HIV. Tento test zjišťuje, zda jsou v organismu přítomny HIV protilátky. Uskutečnit tento test je ale možné až po uplynutí určité doby od předpokládaného styku s infekcí, zpravidla po uplynutí dvou až třech měsíců.⁹³

⁹⁰ Machová J., Marádová E., Klementa J. a kol., *Výchova ke zdravému životnímu stylu (základy sexuální výchovy)*. 1. vyd. Praha, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998.s. 41

⁹¹ Tamtéž, s. 41

⁹² Syrůček L., Šejda J., Ticháček B., *AIDS - Syndrom získaného selhání imunity*. 1. vyd. Praha, Avicenum, 1986. s. 7

⁹³ Tamtéž..

„Pozitivní výsledek testu prokazuje, že jedinec je nosičem viru HIV, to znamená, že je HIV pozitivní a je infekční. Neznamená to však, že má již nemoc AIDS.“⁹⁴

Kromě laboratorního vyšetření krve je také možné provést test na vzorku slin. Ten je ale pouze orientační.

„V rámci preventivních opatření se vyšetřují všichni dárci krve (v naší republice od 1. června 1987), dárci orgánů a tkání pro transplantace a dárci spermií.“⁹⁵

V České republice se tedy není možné nakazit krevní transfúzí.

⁹⁴ Machová J., Marádová E., Klementa J. a kol., *Výchova ke zdravému životnímu stylu (základy sexuální výchovy)*. 1. vyd. Praha, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. s. 42

⁹⁵ Tamtéž, s. 42

PRAKTICKÁ ČÁST

Úvod k praktické části, vymezení cílů

Praktickou část diplomové práce představuje kvantitativní výzkum pomocí dotazníkového šetření mezi žáky 6. a 9. tříd na dvou základních školách v Praze.

Průzkum se zabývá zjištěním názorů žáků na výuku a úroveň sexuální výchovy, na jejich vlastní zkušenosti a krátkým testem prověřuje jejich znalosti z oblasti sexuálního života.

Hlavním výzkumným cílem diplomové práce je zjistit úroveň výuky sexuální výchovy na základních školách, zjistit názor a postoj žáků 6. a 9. tříd k sexuální výchově a jejich vědomosti z oblasti sexuálního života, sexuálně přenosných nemocí a jejich prevence.

Tento druh výzkumného šetření považuji za hodnotný a přínosný, jelikož je potřebné zjistit současnou úroveň a situaci v oblasti vztahu mládeže k sexu, informovanosti v oboru antikoncepce a ochrany před pohlavně přenosnými nemocemi a poté z něj vycházet v náplni a způsobu výuky sexuální výchovy.

Původně jsem výzkum realizovala pouze v devátých třídách, ale výsledky tohoto výzkumu ukázaly, konkrétně jeho druhá část, která zjišťuje vlastní zkušenosti v oblasti sexuality, že velká část žáků v devátých třídách má již poměrně velké zkušenosti se sexuálním životem. Proto jsem se rozhodla udělat stejné dotazníkové šetření i v nižším ročníku základní školy a zvolila jsem šestou třídu.

Výzkum tedy ukazuje nejen názory dospívajících na sexuální výchovu celkově, ale také porovnává pohled na vyučování sexuální výchovy při vstupu na druhý stupeň základní školy a při odchodu ze základní školy.

Při tomto rozložení dotazovaných skupin můžeme také sledovat vývoj během 3 let dospívání.

Ve výzkumné části uvádím vždy celkový souhrn názorů všech žáků, poté porovnávám výsledky žáků šestého a devátého ročníku a poté ještě v některých otázkách srovnávám názory dívek a chlapců.

Výzkum byl proveden na dvou základních školách v Praze.

Je kvantitativní, k výzkumnému šetření byla použita metoda dotazníku. Vzhledem k tomu, že dotazník byl vždy rozdán na začátku vyučovací hodiny občanské výchovy a hromadně sebrán, jeho návratnost byla 100%.

Někteří žáci ovšem z nějakých důvodů neodpověděli na všechny dotazy, z toho důvodu vždy v tabulce uvádím celkový počet odpovědí.

Dotazník byl vlastní konstrukce a byl členěn do 3 částí.

První část zjišťovala názor žáků na sexuální výchovu a její výuku, druhá část si kladla za cíl zjistit vlastní zkušenosti žáků v oblasti sexuálního života a názor na jeho začátek. Třetí částí dotazníku byl krátký test prověřující znalosti z anatomie lidského těla, ze sexuálního života, z pohlavně přenosných nemocí a jejich prevence.

Dotazník obsahoval 6 otevřených a 16 uzavřených otázek a byl anonymní.

Celkový počet respondentů byl 149. Z toho bylo 75 respondentů z 6. třídy a 74 respondentů z 9. třídy. Dívek v 6. třídách bylo 36, chlapců 39.

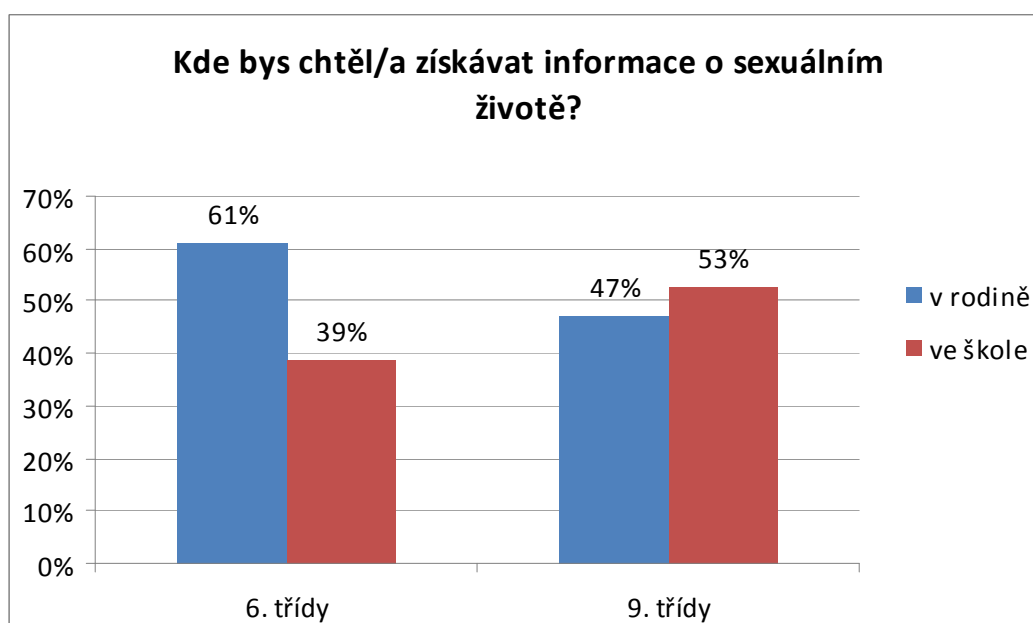
V 9. třídách bylo dívek 31 a chlapců 43.

ČÁST PRVNÍ - Zjištění vztahu žáků k sexuální výchově a k její výuce

Vyjádření priority získávání informací

odpověď	celkem	6. tř.	9. tř.	6. tř. d.	9. tř. d.	6. tř. chl.	9. tř. chl.
v rodině	81	46	35	25	18	21	17
ve škole	68	29	39	11	13	18	26
počet	149	75	74	36	31	39	43
v rodině	54 %	61 %	47 %	69 %	58 %	54 %	40 %
ve škole	46 %	39 %	53 %	31 %	42 %	46 %	60 %

Tabulka č. 1: Vyjádření priority získávání informací

Graf č. 1: Vyjádření priority získávání informací

Zhodnocení:

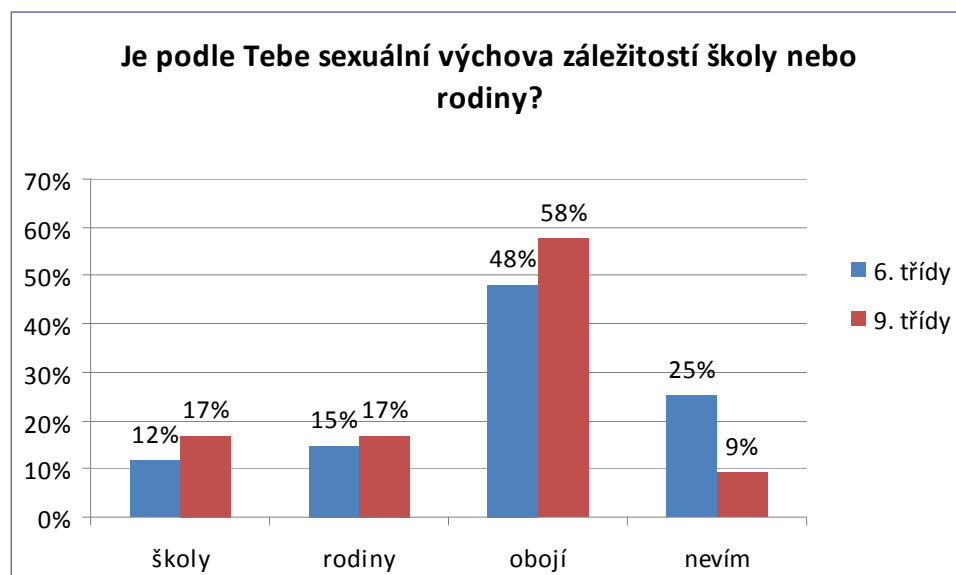
Cílem první otázky bylo zmapovat, kde by chtěli žáci získávat informace o sexuálním životě.

Z grafu vyplývá, že v průběhu dospívání zájem vzdělávat se v oblasti sexuální výchovy v rodině klesá a o to více stoupá zájem dozvídat se potřebné informace na půdě školy.

Vyjádření názoru o sexuální výchově z hlediska rodiny a školy

odpověď	celkem	6. tř.	9. tř.	6. tř. d.	9. tř. d.	6. tř. ch.	9. tř. ch.
školy	20	9	11	2	6	7	5
rodiny	22	11	11	5	8	6	3
obojí	74	36	38	17	15	19	23
nevím	25	19	6	12	2	7	4
počet	141	75	66	36	31	39	35
školy	14 %	12 %	17 %	6 %	19 %	18 %	14 %
rodiny	16 %	15 %	17 %	14 %	26 %	15 %	9 %
obojí	52 %	48 %	58 %	47 %	48 %	49 %	66 %
nevím	18 %	25 %	9 %	33 %	6 %	18 %	11 %

Tabulka č. 2: Vyjádření názoru o sexuální výchově z hlediska rodiny a školy

Graf č. 2: Vyjádření názoru o sexuální výchově z hlediska rodiny a školy

Zhodnocení:

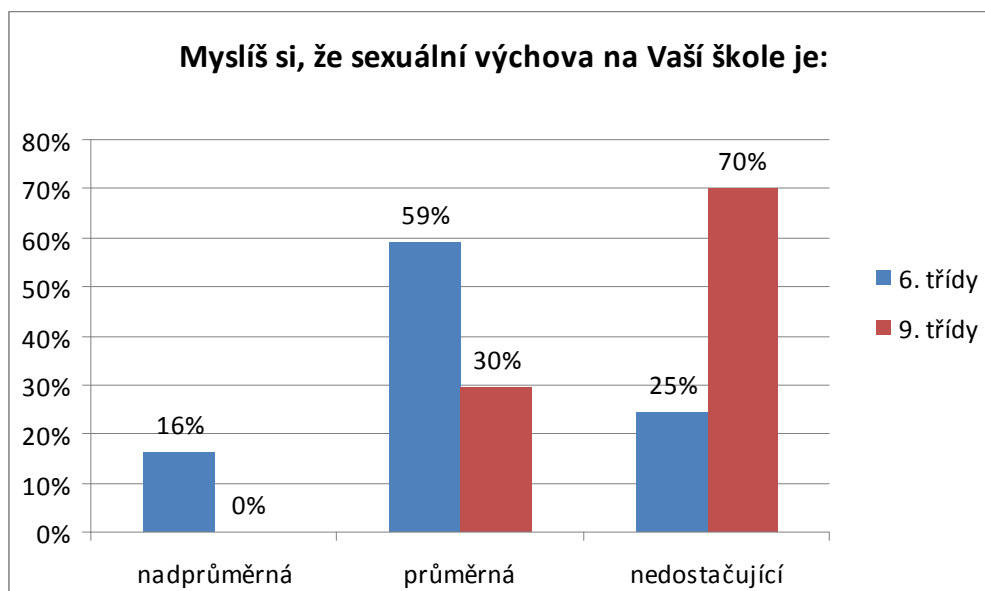
Po předchozí otázce se žáků ptáme, zda si myslí, že je sexuální výchova záležitostí rodiny nebo školy. Z grafu vyplývá, že jak v 6. ročníku tak v 9. byla nejvíce vybíraná možnost „obojí“.

Žáci si tedy dobře uvědomují roli rodiny i školy ve vzdělávání v oblasti sexuálního života.

Vyjádření názoru k úrovni sexuální výchovy na vlastní škole

odpověď	celkem	6. tř.	9. tř.	6 tř. d.	9 tř. d.	6 tř. ch.	9 tř. ch.
nadprůměrná	10	10	0	3	0	7	0
průměrná	59	36	19	24	5	12	14
nedostačující	64	15	45	1	24	14	21
počet	133	61	64	28	29	33	35
nadprůměrná	8 %	16 %	0 %	11 %	0 %	21 %	0 %
průměrná	44 %	59 %	30 %	86 %	17 %	36 %	40 %
nedostačující	48 %	25 %	70 %	4 %	83 %	42 %	60 %

Tabulka č. 3: Vyjádření názoru k úrovni sexuální výchovy na vlastní škole

Graf č. 3: Vyjádření názoru k úrovni sexuální výchovy na vlastní škole

Zhodnocení:

Zde se potvrzuje názor, že žáci mají o sexuální výchovu zájem a že se jim zdá u nich ve škole průměrná nebo nedostačující.

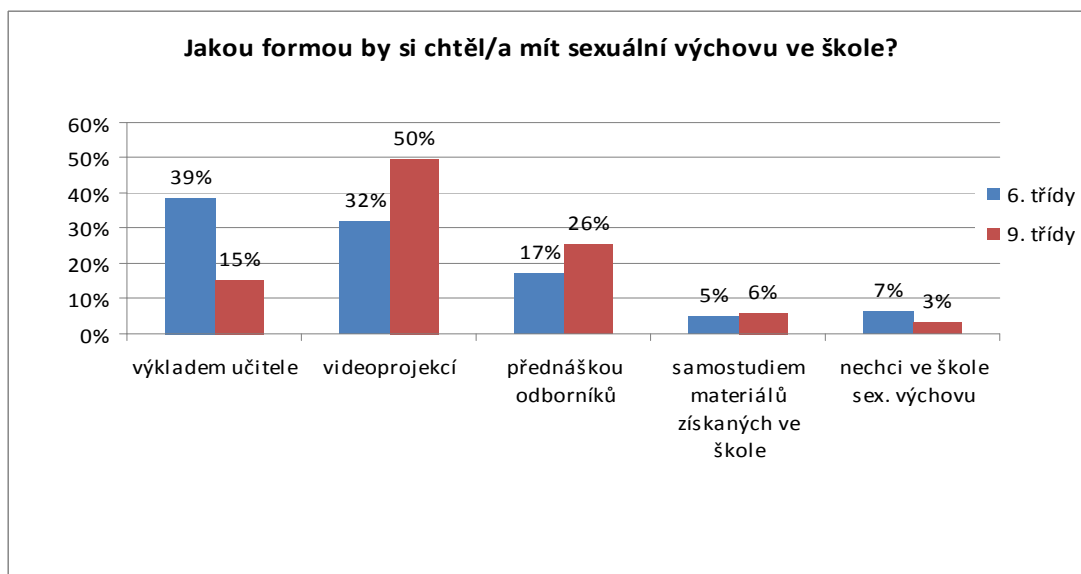
Především si všimněme názoru žáků 9. tříd, který má poměrně vysokou vypovídající hodnotu, protože žáci 9. tříd již mají za sebou téměř celou školní docházku a mohou tedy objektivně zhodnotit sexuální výchovu na škole v průběhu celých devíti let.

Celých 70 % z nich uvedlo, že sexuální výchova na jejich škole je nedostatečná.

Vyjádření názoru na formu školní sexuální výchovy

odpověď	celkem	6. tř.	9. tř.	6. tř. d.	9. tř. d.	6. tř. ch.	9. tř. ch.
výkladem učitele	41	29	10	17	8	12	2
videoprojekcí	63	24	33	9	4	15	29
přednáškou odborníků	30	13	17	7	14	6	3
samostudiem materiálů	8	4	4	0	3	4	1
nechci ve škole sex. výchovu	7	5	2	3	2	2	0
počet	149	75	66	36	31	39	35
výkladem učitele	28 %	39 %	15 %	47 %	26 %	31 %	6 %
videoprojekcí	42 %	32 %	50 %	25 %	13 %	38 %	83 %
přednáškou odborníků	20 %	17 %	26 %	19 %	45 %	15 %	9 %
samostudiem materiálů	5 %	5 %	6 %	0 %	10 %	10 %	3 %
nechci ve škole sex. výchovu	5 %	7 %	3 %	8 %	6 %	5 %	0 %

Tabulka č. 4: Vyjádření názoru na formu školní sexuální výchovy

Graf č. 4: Vyjádření názoru na formu školní sexuální výchovy

Zhodnocení:

Zde bylo cílem zjistit, jakou formou by se chtěli žáci v oblasti sexuální výchovy vzdělávat.

Žáci 6. tříd uvedli, že nejvíce by upřednostňovali výklad učitele, poté videoprojekci a přednášku odborníků.

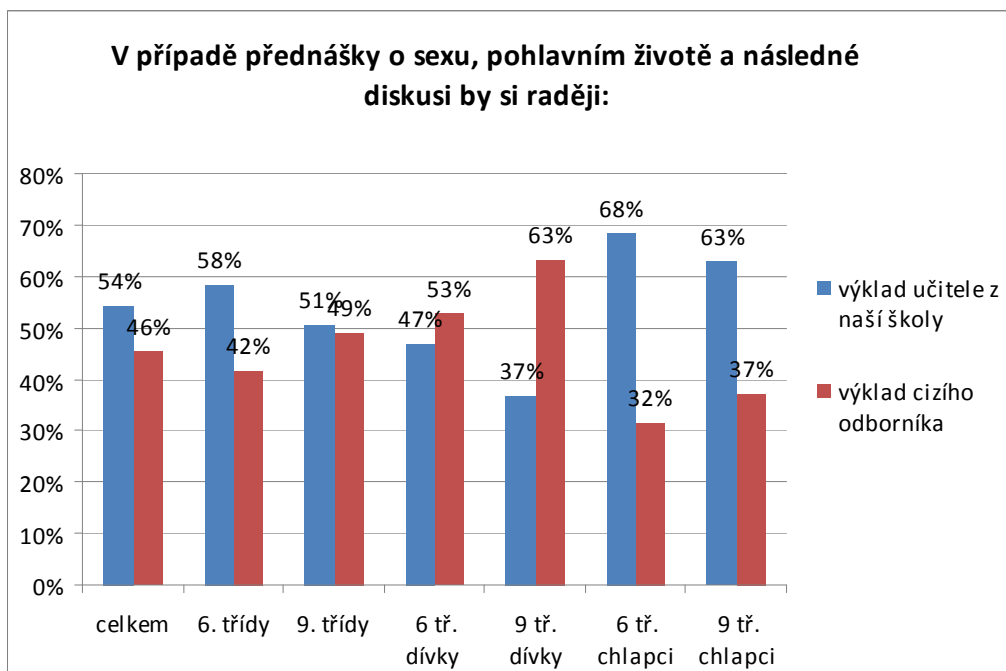
V 9. třídách by polovina dotázaných uvítala videoprojekci, poté přednášku odborníků a výklad učitele.

Proti sexuální výchově ve škole se vyjádřilo 7 % respondentů ze 6. třídy a 3 % z 9. třídy.

Vyjádření míry studu před přednášející osobou a zjištění priority důvěryhodnosti přednášející osoby

odpověď	celkem	6. tř.	9. tř.	6. tř. d.	9. tř. d.	6. tř. ch.	9. tř. ch.
výkladem učitele z naší školy	79	42	33	16	11	26	22
výkladem cizího odborníkem	66	30	32	18	19	12	13
počet	145	72	65	34	30	38	35
výkladem učitele z naší školy	54 %	58 %	51 %	47 %	37 %	68 %	63 %
výkladem cizího odborníka	46 %	42 %	49 %	53 %	63 %	32 %	37 %

Tabulka č. 5: Vyjádření míry studu před přednášející osobou a zjištění priority důvěryhodnosti přednášející osoby

Graf č. 5: Vyjádření míry studu před přednášející osobou a zjištění priority důvěryhodnosti přednášející osoby

Zhodnocení:

Cílem této otázky je zjistit, zda by žáci upřednostnili přednášku o sexuální výchově od důvěrně známého učitele jejich školy nebo raději od cizího odborníka, před kterým se ale mohou méně stydět, protože je nezná. Zde je největší rozdíl mezi názorem dívek a chlapců.

Zatímco v 6. třídách by uvítalo známého učitele 47 % dívek a v 9. třídách již jen 37 % dívek,

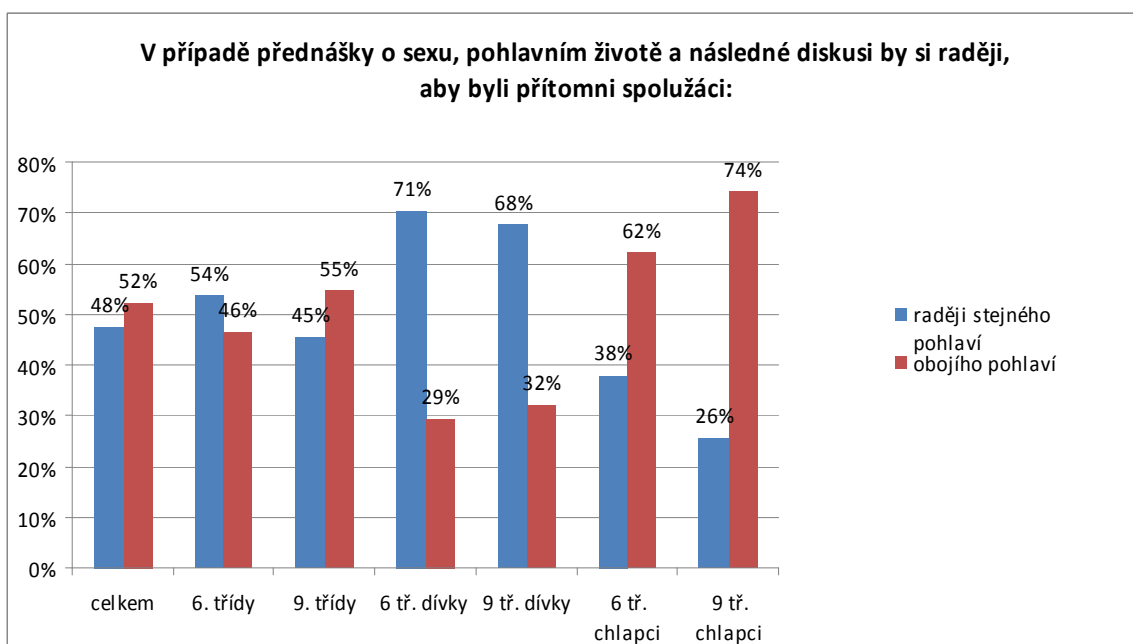
u chlapců to bylo v 6. třídách 68 % a v devátých 63 %.

Dá se tedy předpokládat, že dívky mají před učiteli z vlastní školy větší ostych než chlapci a že chlapci mají k učitelům z vlastní školy větší důvěru.

Vyjádření míry studu před spolužáky opačného pohlaví při otázkách sexuální výchovy

odpověď	celkem	6. tř.	9. tř.	6. tř. d.	9. tř. d.	6. tř. ch.	9. tř. ch.
raději stejného pohlaví	69	38	30	24	21	14	9
obojího pohlaví	76	33	36	10	10	23	26
počet	145	71	66	34	31	37	35
raději stejného pohlaví	48 %	54 %	45 %	71 %	68 %	38 %	26 %
obojího pohlaví	52 %	46 %	55 %	29 %	32 %	62 %	74 %

Tabulka č. 6: Vyjádření míry studu před spolužáky opačného pohlaví při otázkách sexuální výchovy

Graf č. 6: Vyjádření míry studu před spolužáky opačného pohlaví při otázkách sexuální výchovy

Zhodnocení:

Cílem této otázky bylo zjistit, jak moc se žáci stydí před sebou hovořit a diskutovat o sexuálním životě a zda by pro ně bylo příjemnější, kdyby výuka probíhala pouze za přítomnosti spolužáků stejného pohlaví.

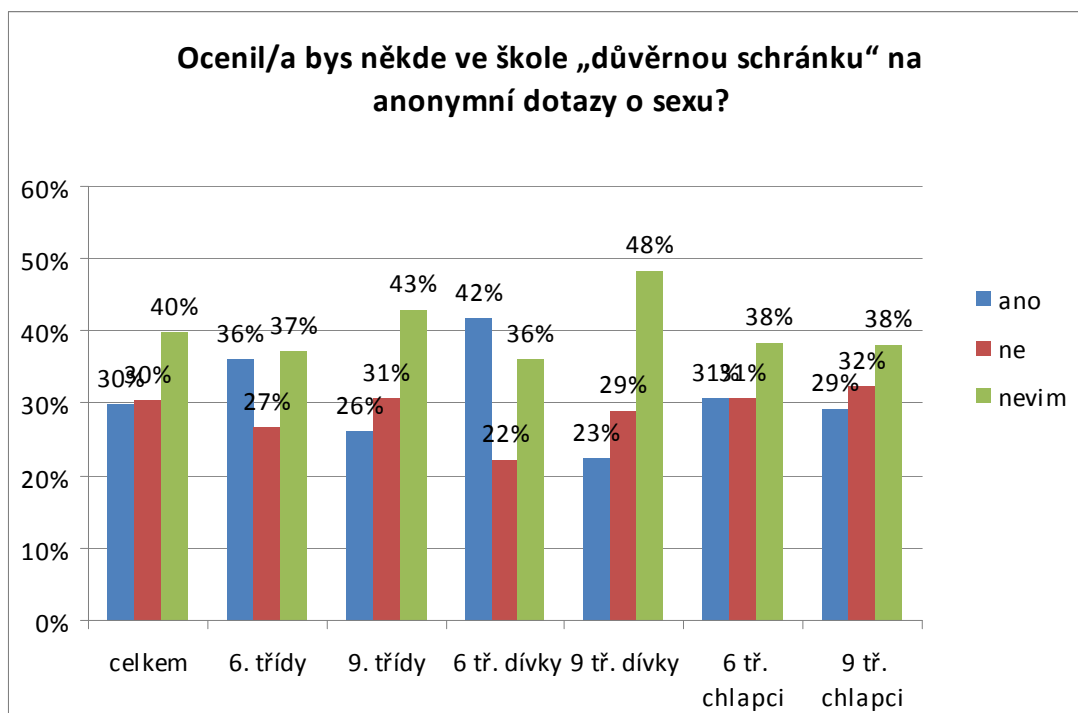
Zde je opět největší rozdíl mezi názorem dívek a chlapců.

Zatímco 71 % dívek v 6. třídách a 68 % dívek v 9. třídách uvedlo, že by uvítalo výuku odděleně, u chlapců to bylo v 6. třídách 38 % a v devátých třídách pouze 26 %.

Vyjádření zájmu o „důvěrnou schránku“ ve škole

odpověď	celkem	6. tř.	9. tř.	6. tř. d.	9. tř. d.	6. tř. ch.	9. tř. ch.
ano	44	27	17	15	7	12	10
ne	45	20	20	8	9	12	11
nevím	59	28	28	13	15	15	13
počet	148	75	65	36	31	39	34
ano	30 %	36 %	26 %	42 %	23 %	31 %	29 %
ne	30 %	27 %	31 %	22 %	29 %	31 %	32 %
nevím	40 %	37 %	43 %	36 %	48 %	38 %	38 %

Tabulka č. 7: Vyjádření zájmu o „důvěrnou schránku“ ve škole

Graf č. 7: Vyjádření zájmu o „důvěrnou schránku“ ve škole

Zhodnocení:

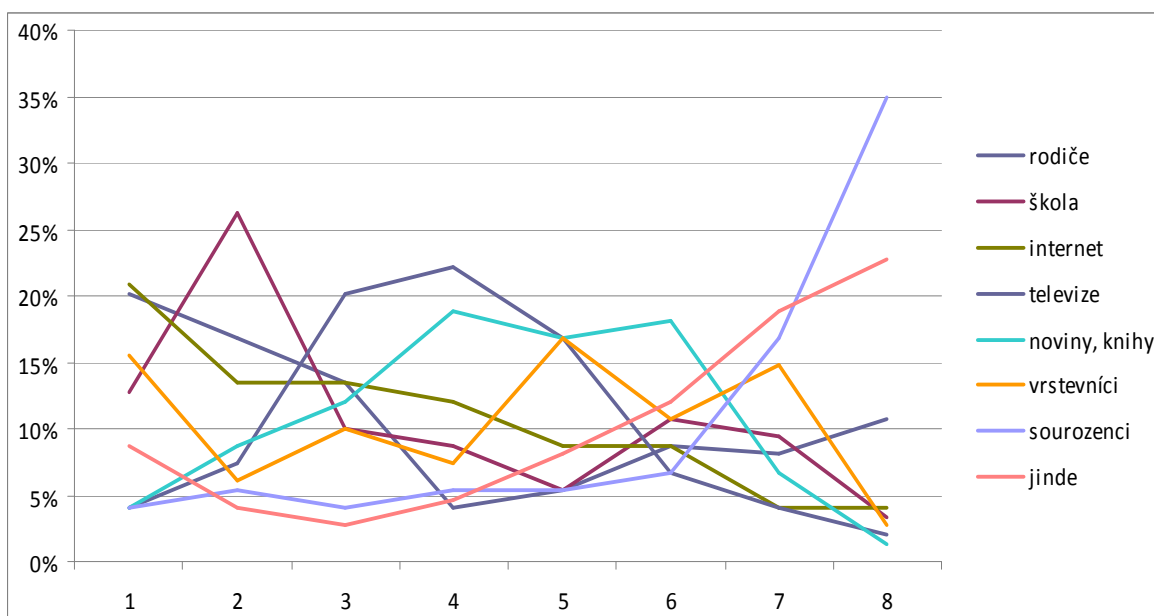
Cílem této otázky bylo zjistit, kolik žáků by ocenilo ve škole „důvěrnou schránku“ na anonymní dotazy o sexu.

Z grafu vyplývá, že ve všech skupinách byla nejvíce vybírána odpověď „nevím“ a to pravděpodobně z důvodu, že využití této anonymní schránky nebylo v zadání otázky dostatečně podrobně popsáno.

Zdroj informací o sexuálním životě

zdroj informací	četnost umístění na pozicích						
rodiče	20%	17%	13%	4%	5%	9%	8%
škola	13%	26%	10%	9%	5%	11%	9%
internet	21%	13%	13%	12%	9%	9%	4%
televize	4%	7%	20%	22%	17%	7%	4%
noviny, knihy	4%	9%	12%	19%	17%	18%	7%
vrstevníci	15%	6%	10%	7%	17%	11%	15%
sourozenci	4%	5%	4%	5%	5%	7%	17%
jinde	9%	4%	3%	5%	8%	12%	19%

Tabulka č. 8: Zdroj informací o sexuálním životě

Graf č. 8: Zdroj informací o sexuálním životě

Zhodnocení:

V osmé otázce bylo úkolem žáků seřadit vyjmenované informační zdroje podle toho, kde nejčastěji získávají informace o sexuálním životě.

Z grafu vyplývá, že zdrojem informací pro žáky je v první řadě internet, o jedno procento následovaný informacemi od rodičů.

S větším odstupem pak žáci získávají informace od svých vrstevníků a ze školy.

Na druhé pozici se s nevyšší četností opakují stejné zdroje informací jako výše uvedené, tedy škola, s odstupem rodiče a internet.

Z toho vyplývá, že nejčastěji vyhledávaným pramenem informací jsou pro žáky internet, škola a rodiče.

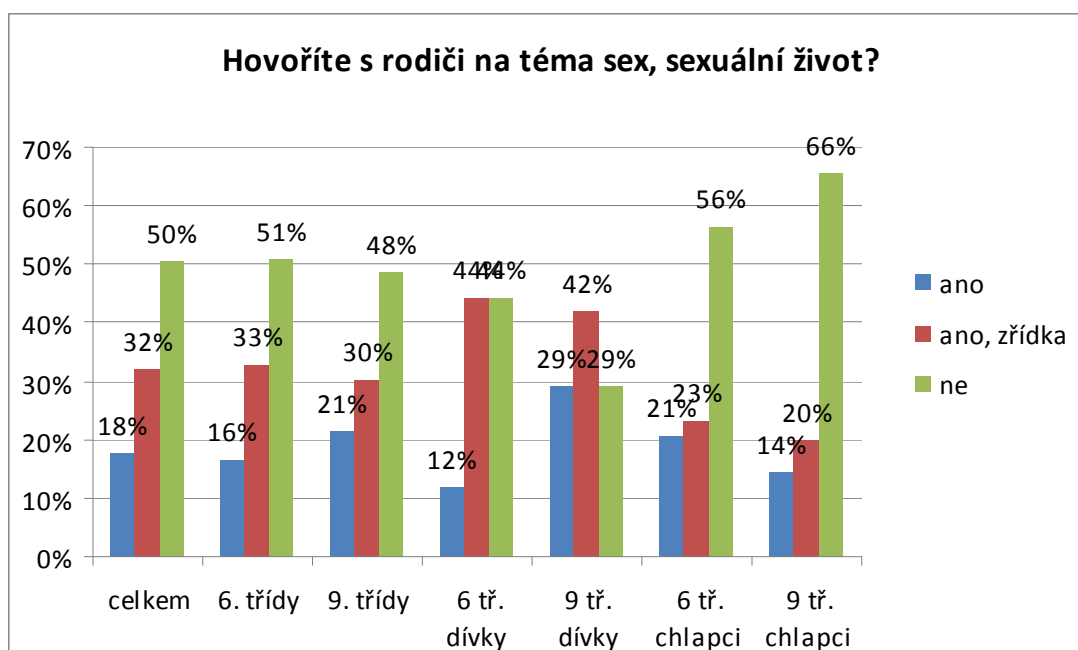
Na opačném konci grafu, na pozicích 6 až 8 vidíme nejvíce se opakující zdroj „televize“, „sourozenci“ a „jinde“. Sourozenci jsou zde se značným náskokem. Střed grafu pak na nejvyšších pozicích vyplňuje televize, knihy, časopisy a vrstevníci.

ČÁST DRUHÁ – zahájení pohlavního života, vlastní zkušenosti a názory

Komunikace o sexu s rodiči

odpověď	celkem	6. tř.	9. tř.	6. tř. d.	9. tř. d.	6. tř. ch.	9. tř. ch.
ano	26	12	14	4	9	8	5
ano, zřídka	47	24	20	15	13	9	7
ne	74	37	32	15	9	22	23
počet	147	73	66	34	31	39	35
ano	18 %	16 %	21 %	12 %	29 %	21 %	14 %
ano, zřídka	32 %	33 %	30 %	44 %	42 %	23 %	20 %
ne	50 %	51 %	48 %	44 %	29 %	56 %	66 %

Tabulka č. 9: Komunikace o sexu s rodiči

Graf č. 9: Komunikace o sexu s rodiči

Zhodnocení:

Cílem otázky bylo zjistit, jak moc žáci hovoří s rodiči o sexuálním životě,

Zde se ukazuje, že polovina žáků s rodiči o sexu vůbec nehovoří.

Porovnáme – li žáky 6. a 9. tříd, rozdílem jsou pouhá 3 %.

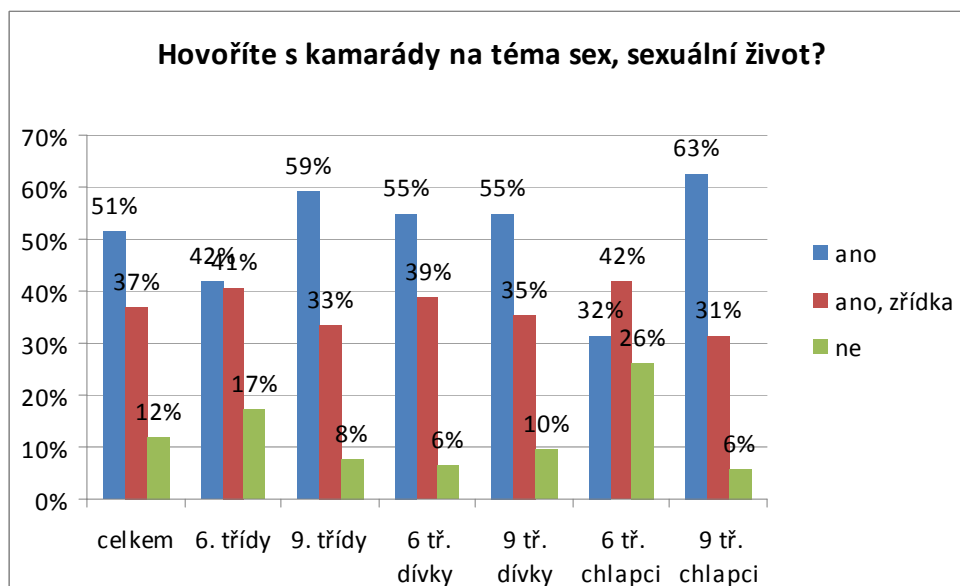
Z grafu vyplývá, že výskyt hovorů s rodiči o sexu se v průběhu dospívání příliš nemění.

Porovnáme - li dívky a chlapce, u dívek v průběhu dospívání komunikace s rodiči o sexu stoupá, kdež to u chlapců klesá.

Komunikace o sexu s kamarády

odpověď	celkem	6. tř.	9. tř.	6. tř. d.	9. tř. d.	6. tř. ch.	9. tř. ch.
ano	74	29	39	17	17	12	22
ano, zřídka	53	28	22	12	11	16	11
ne	17	12	5	2	3	10	2
počet	144	69	66	31	31	38	35
ano	51 %	42 %	59 %	55 %	55 %	32 %	63 %
ano, zřídka	37 %	41 %	33 %	39 %	35 %	42 %	31 %
ne	12 %	17 %	8 %	6 %	10 %	26 %	6 %

Tabulka č. 10: Komunikace o sexu s kamarády

Graf č. 10: Komunikace o sexu s kamarády

Zhodnocení:

Touto otázkou chceme zjistit, zda žáci probírají sexuální otázky mezi sebou.

Více jak polovina dotázaných odpověděla kladně.

Z hlediska dospívání se četnost hovorů o sexualitě mezi vrstevníky zvyšuje.

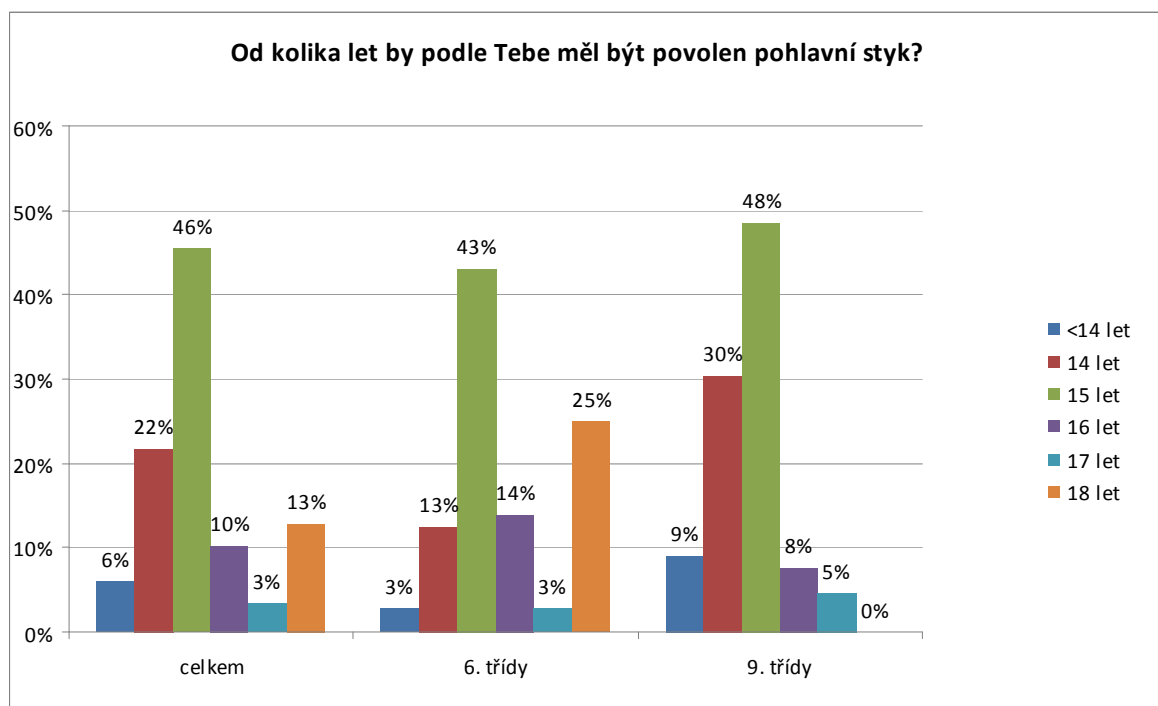
Poměrně velký nárůst se ukázal mezi chlapci 6. a 9. tříd.

V 6. třídě kladně odpovědělo jen 32 %, ale v 9. třídě se počet kladných odpovědí téměř zdvojnásobil a bylo to již 63 %.

Vyjádření postoje k zahájení sexuálního života

odpověď	celkem	6. tř.	9. tř.	6. tř. d.	9. tř. d.	6. tř. ch.	9. tř. ch.
<14	9	2	6	0	0	2	6
14	32	9	20	6	6	3	14
15	67	31	32	15	18	16	14
16	15	10	5	6	4	4	1
17	5	2	3	1	3	1	0
18	19	18	0	5	0	13	0
počet	147	72	66	33	31	39	35
<14	6%	3%	9%	0%	0%	5%	17%
14	22%	13%	30%	18%	19%	8%	40%
15	46%	43%	48%	45%	58%	41%	40%
16	10%	14%	8%	18%	13%	10%	3%
17	3%	3%	5%	3%	10%	3%	0%
18	13%	25%	0%	15%	0%	33%	0%

Tabulka č. 11: Vyjádření postoje k zahájení sexuálního života

Graf č. 11: Vyjádření postoje k zahájení sexuálního života

Zhodnocení:

Zde jsme zjišťovali vlastní názory žáků na věk zahájení pohlavního života.

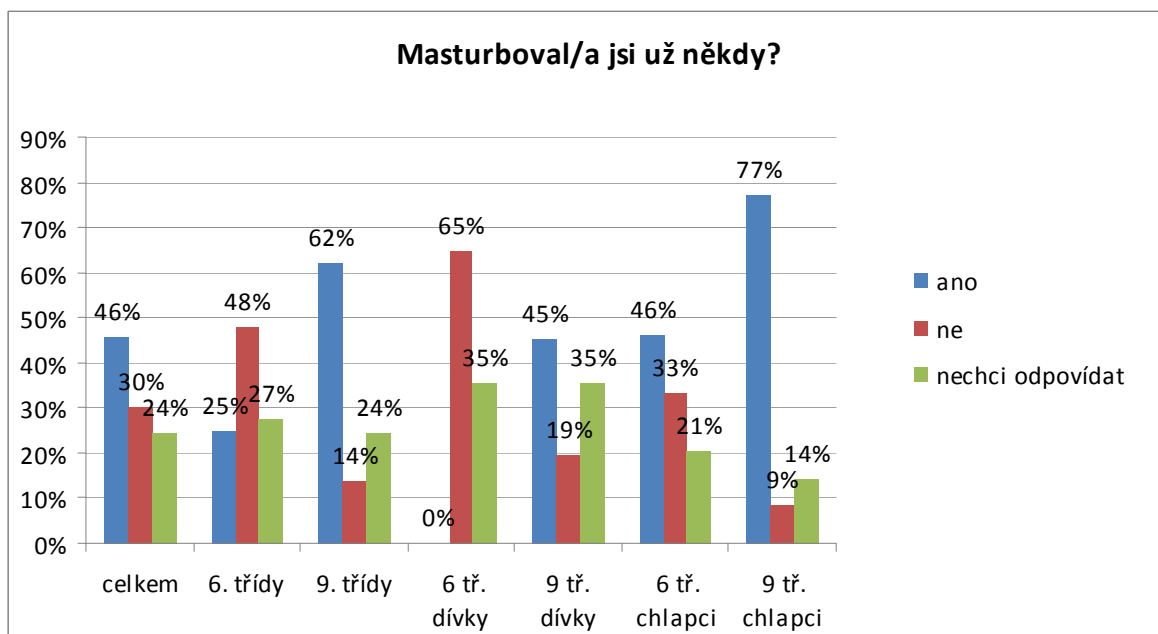
Z grafu vyplývá, že nejvíce označovaná odpověď v 6. i v 9. třídách byla hranice 15 let, kterou označilo 46 %.

Nárůst 17 % vidíme u věkové hranice 14 let.

Masturbační aktivita

odpověď	celkem	6. tř.	9. tř.	6. tř. d.	9. tř. d.	6. tř. ch.	9. tř. ch.
ano	67	18	41	0	14	18	27
ne	44	35	9	22	6	13	3
nechci odpovídat	36	20	16	12	11	8	5
počet	147	73	66	34	31	39	35
ano	46 %	25 %	62 %	0 %	45 %	46 %	77 %
ne	30 %	48 %	14 %	65 %	19 %	33 %	9 %
nechci odpovídat	24 %	27 %	24 %	35 %	35 %	21 %	14 %

Tabulka č. 12: Masturbační aktivita

Graf č. 12: Masturbační aktivita

Zhodnocení:

Tato uvedená otázka by mohla být označena za nevhodnou a pohoršující, ale vzhledem k tomu, že dotazník je anonymní, nemusí vzbuzovat žádné pozdvižení. Zjišťování zkušeností není ničím, co by nás mělo pohoršovat. Naopak výsledky z tohoto výzkumu mohou být velmi cenné při zamyšlení se nad otázkou, kdy začít s cílenou sexuální výchovou.

Má - li žák s masturbací již zkušenosti, měl by být v oblasti sexuální výchovy již plně poučen.

Tato otázka může být pro někoho příliš osobní a intimní, proto je zde uvedena možnost „nechci odpovídat“. V otázce byl kladen důraz na zjištění rozdílu mezi žáky 6. a 9. tříd. Jak vyplývá z grafu, v 6. třídách odpovědělo kladně 25 % dotázaných oproti 62 % v 9. třídách.

Podíváme – li se na rozdíl mezi dívkami a chlapci, v 6. třídách kladně neodpověděla žádná dívka, v devátých třídách se ale k masturbaci přiznalo již 45 % dívek. Chlapci začínají s masturbací dříve, v 6. třídách uvedlo kladnou odpověď 46% chlapců.

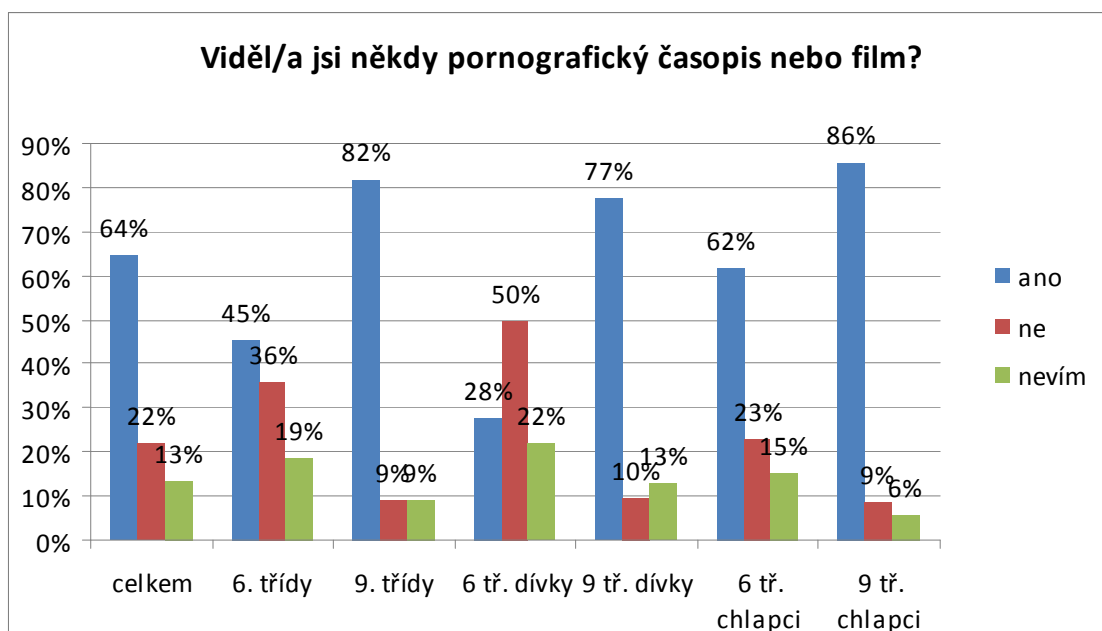
Zajímavostí jsou rozdíly u dívek a chlapců v možnosti „nechci odpovídat“.

Dívky tuto možnost volily mnohem častěji než chlapci.

Zkušenost s pornografickým materiálem

odpověď	celkem	6. tř.	9. tř.	6. tř. d.	9. tř. d.	6. tř. ch.	9. tř. ch.
ano	96	34	54	10	24	24	30
ne	33	27	6	18	3	9	3
nevím	20	14	6	8	4	6	2
počet	149	75	66	36	31	39	35
ano	64 %	45 %	82 %	28 %	77 %	62 %	86 %
ne	22 %	36 %	9 %	50 %	10 %	23 %	9 %
nevím	13 %	19 %	9 %	22 %	13 %	15 %	6 %

Tabulka č. 13: Zkušenost s pornografickým materiálem

Graf č. 13: Zkušenost s pornografickým materiálem

Zhodnocení:

Cílem tohoto dotazu bylo zjistit míru zájmu a zkušeností žáků s pornografickým materiálem. Tímto grafem můžeme potvrdit snadnou dostupnost pornografie v dnešní době.

Kladně odpovědělo celých 64 % všech dotázaných, v 9. ročníku dokonce odpovědělo kladně 82 %.

Z grafu dále vyplývá, že je velký rozdíl mezi chlapci a dívkami v 6. třídě.

Kladně odpovědělo 28 % dívek, zatímco u chlapců bylo toto číslo více než dvojnásobné a to celých 62 %.

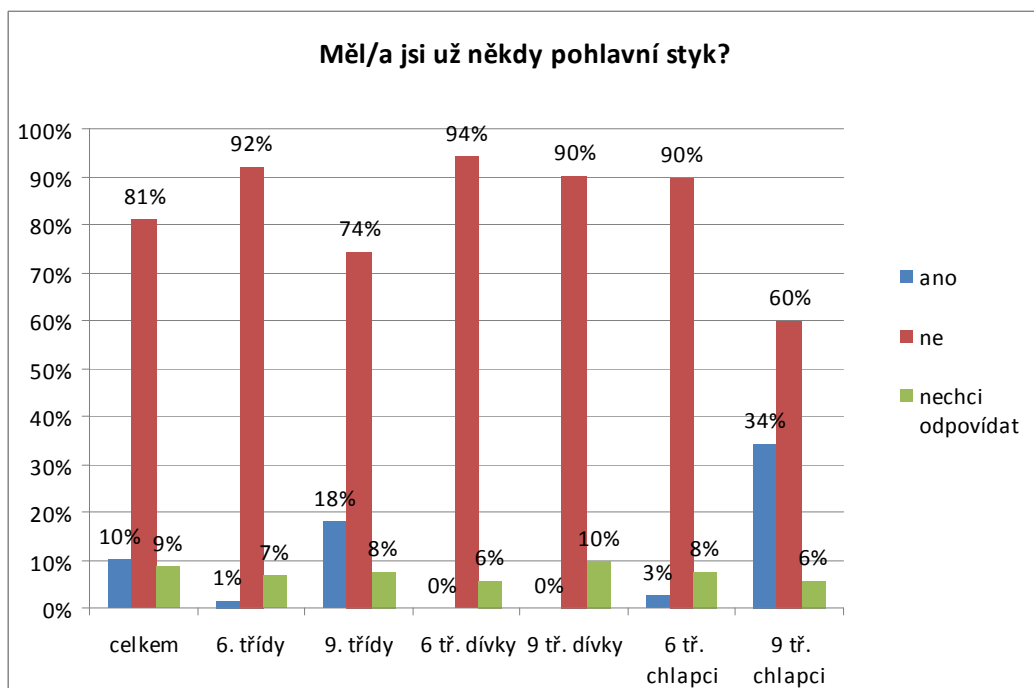
V devátých třídách se již ale rozdíl mezi dívkami a chlapci snížil na pouhých 11 % oproti předcházejícím 34 %. Zde se naskytá otázka, co který žák nazývá pornografií, protože ani sexuologové se mnohdy neshodují na významu tohoto pojmu.

Pro eventualitu, že žák neví nebo neumí vymezit co je pornografie, je zde uvedena možnost „nevím“. Tu vcelku uvedlo 13 %, takže můžeme spíše předpokládat, že žáci vědí nebo si myslí, že vědí, co je pornografický materiál nebo se alespoň s tímto pojmem již setkali.

Sexuální zkušenosti

odpověď	celkem	6. tř.	9. tř.	6. tř. d.	9. tř. d.	6. tř. ch.	9. tř. ch.
ano	15	1	12	0	0	1	12
ne	121	69	49	34	28	35	21
nechci odpovídat	13	5	5	2	3	3	2
počet	149	75	66	36	31	39	35
ano	10 %	1 %	18 %	0 %	0 %	3 %	34 %
ne	81 %	92 %	74 %	94 %	90 %	90 %	60 %
nechci odpovídat	9 %	7 %	8 %	6 %	10 %	8 %	6 %

Tabulka č. 14: Sexuální zkušenosti

Graf č. 14: Sexuální zkušenosti

Zhodnocení:

Další otázkou se žáků ptáme na jejich vlastní zkušenost s pohlavním stykem.

Všechny dívky v obou věkových skupinách na tuto otázku odpověděly záporně, zatímco u chlapců se četnost kladných odpovědí zvýšila z 18 % v 6. třídě na 34 % v 9. třídě.

Jedná se opět o intimní otázku, proto je zde ponechána možnost „nechci odpovídat“.

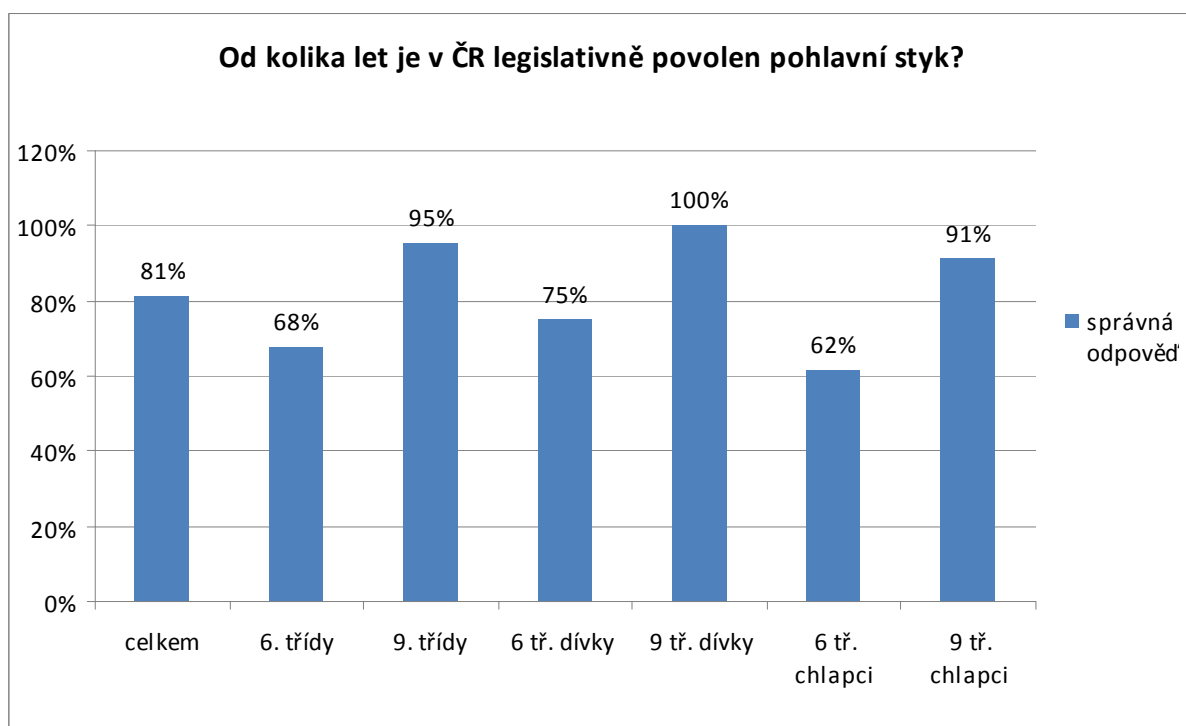
Zajímavostí je, že v případě otázky, zda žáci masturbují, nechtělo v 9. ročníku odpovědět 35 % dívek. U otázky na pohlavní styk počet vyhýbavých odpovědí u dívek v 9. ročníku klesl na 10 %.

ČÁST TŘETÍ – Test prověřující znalosti ze sexuální výchovy

Legální věk způsobilosti k pohlavnímu styku

odpověď	celkem	6. tř.	9. t.	6. tř. d.	9. tř. d.	6. tř. ch.	9 tř. ch.
od 14	26	23	2	8	0	15	2
od 15	121	51	63	27	31	24	32
od 16	2	1	1	1	0	0	1
od 18	0	0	0	0	0	0	0
počet	149	75	66	36	31	39	35
od 14	17 %	31 %	3 %	22 %	0 %	38 %	6 %
od 15	81 %	68 %	95 %	75 %	100 %	62 %	91 %
od 16	1 %	1 %	2 %	3 %	0 %	0 %	3 %
od 18	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Tabulka č. 15: Legální věk způsobilosti k pohlavnímu styku

Graf č. 15: Legální věk způsobilosti k pohlavnímu styku

Zhodnocení:

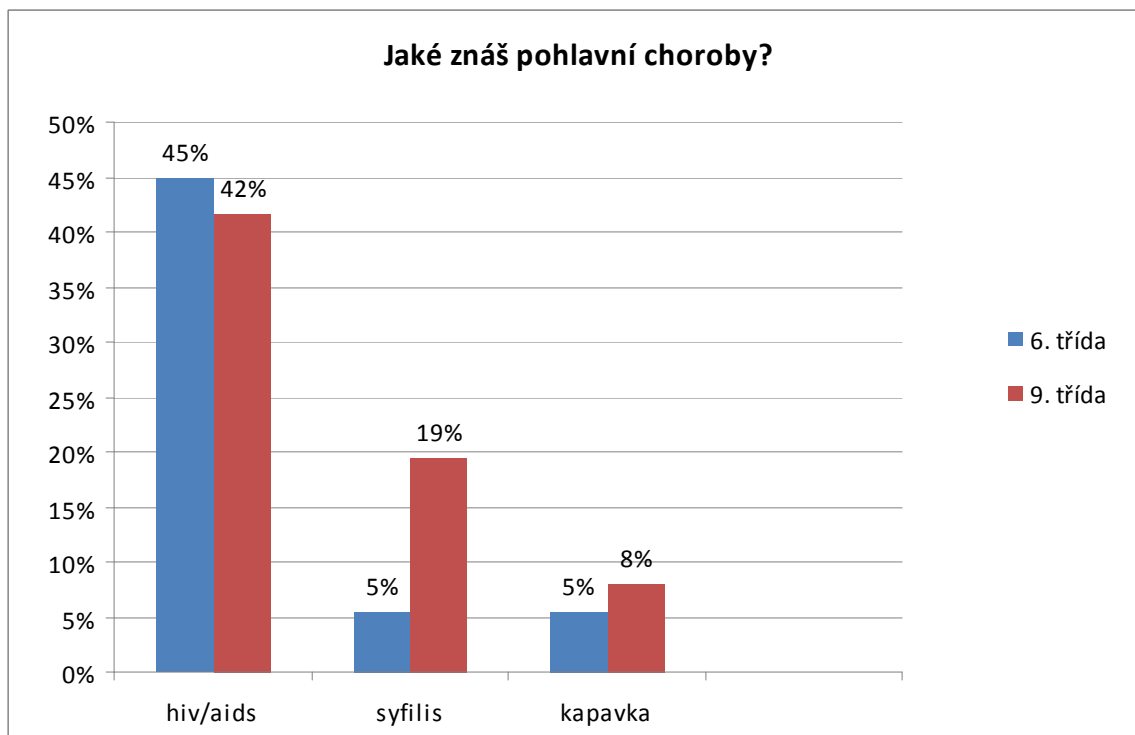
Zde jsme zjišťovali, zda žáci znají věk, od kdy mohou mít v České republice legálně pohlavní styk. Správnou odpověď zde označilo 81 % všech dotázaných. V 9. ročníku znalo správnou odpověď celých 95 %.

Ve srovnání znalosti správné odpovědi dívek a chlapců v 6. i v 9. třídách mají větší informovanost dívky. V 9. třídě znalo správnou odpověď celých 100 % dotázaných dívek.

Znalost pohlavně přenosných nemocí

odpověď	6. tř. d.	6. tř. ch.	9. tř. d.	9. tř. ch.	6. tř. počet	9. tř. počet	6. tř.	9. tř.
hiv/aids	31	36	31	31	67	62	45%	42%
syfilis	0	8	9	20	8	29	5%	19%
kapavka	0	8	2	10	8	12	5%	8%

Tabulka č. 16: Znalost pohlavně přenosných nemocí

Graf č. 16: Znalost pohlavně přenosných nemocí

Zhodnocení:

V další otázce jsme se žáků dotazovali, jaké znají pohlavně přenosné choroby.

Nejznámější nemocí, kterou zná v 6. třídách 45% a v 9. třídě 42% dotazovaných žáků je nemoc AIDS.

Druhou nejznámější nemocí je syfilis, kterou ale zná v 6. třídách již jen 5% a v 9. třídách 19% dotazovaných.

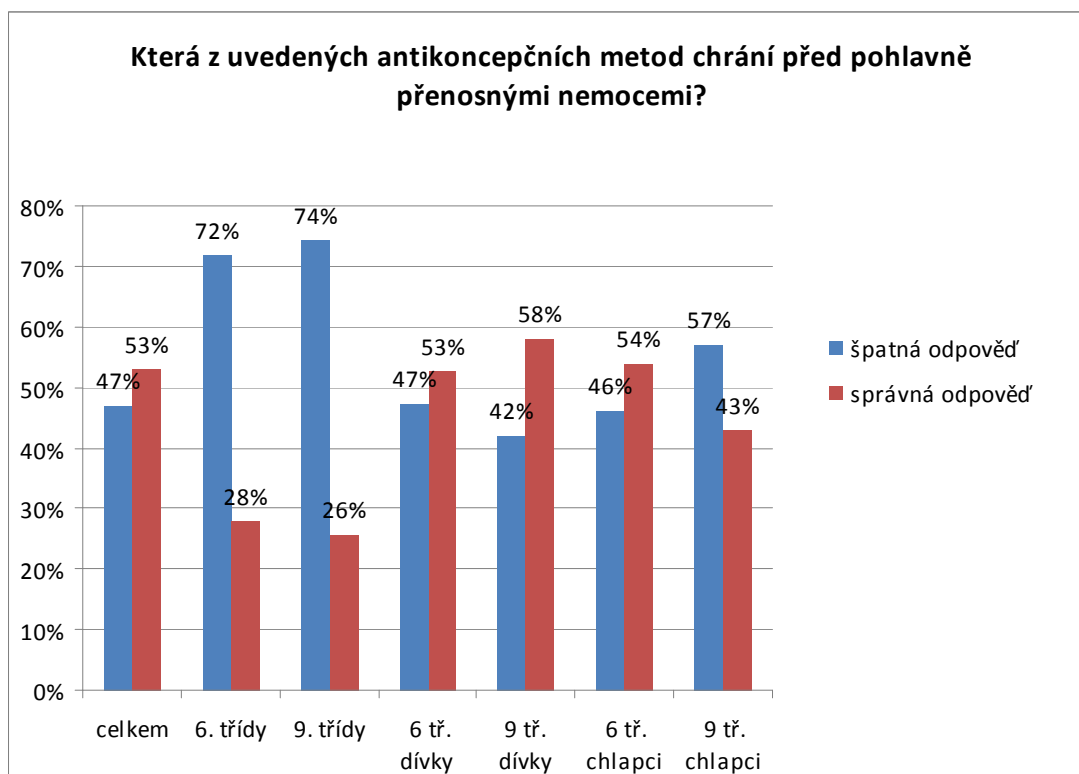
Třetí a zároveň poslední nemocí, kterou žáci znají, je kapavka. Tuto nemoc v 6. třídě zná 5% a v 9. třídě 8% dotazovaných.

Nikdo z dotazovaných nenapsal žádnou další nemoc.

Ochrana před pohlavně přenosnými nemocemi

odpověď	celkem	6. tř.	9. tř.	6. tř. d.	9. tř. d.	6. tř. ch.	9. tř. ch.
špatná odpověď	70	54	49	17	13	18	20
správná odpověď	79	21	17	19	18	21	15
počet	149	75	66	36	31	39	35
špatná odpověď	47 %	72 %	74 %	47 %	42 %	46 %	57 %
správná odpověď	53 %	28 %	26 %	53 %	58 %	54 %	43 %

Tabulka č. 17: Ochrana před pohlavně přenosnými nemocemi

Graf č. 17: Ochrana před pohlavně přenosnými nemocemi

Zhodnocení:

Touto otázkou jsme chtěli zjistit míru informovanosti žáků o způsobu přenosu pohlavních chorob.

Správnou odpověď označilo pouze 53 % všech dotazovaných.

V 9. ročníku znalo správnou odpověď pouze 26 %. Tento výsledek je alarmující a je obrovským argumentem pro výuku sexuální výchovy.

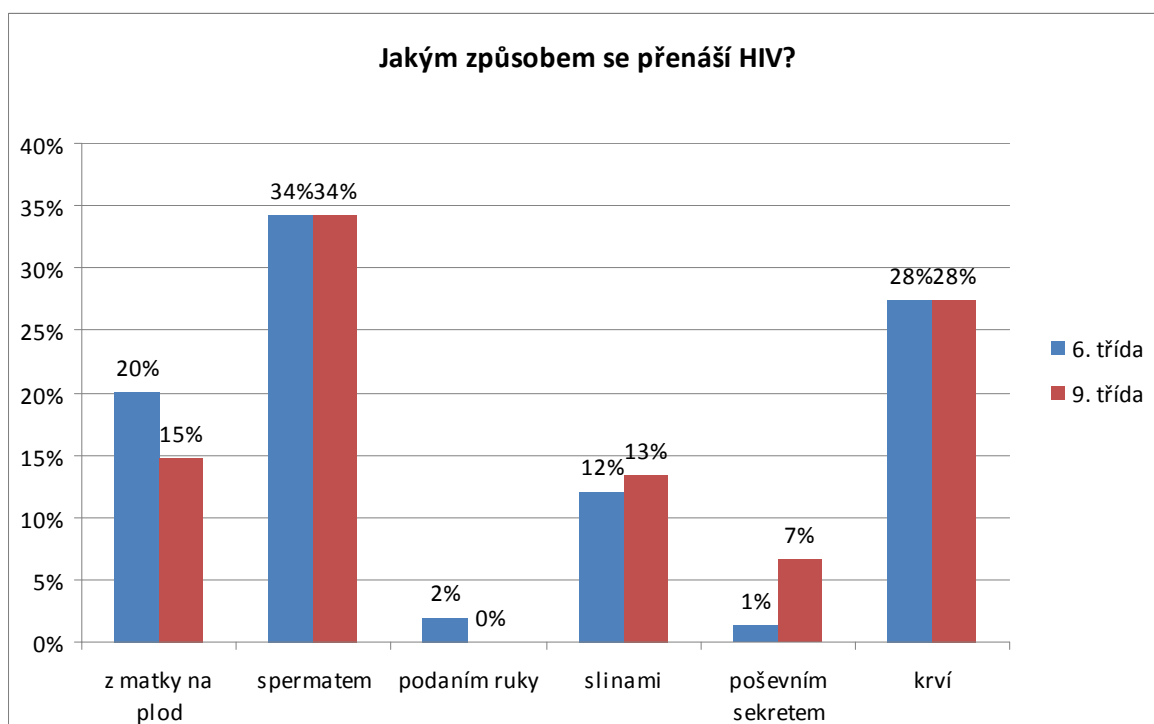
Porovnáme li chlapce a dívky, v 6. ročníku není téměř žádný rozdíl.

V 9. ročníku vidíme větší informovanost o 15 % u dívek než u chlapců.

Znalost způsobu přenosu viru HIV

odpověď	6. tř. d.	6. tř. ch.	6. tř.	6. tř.	9. tř. d.	9. tř. ch.	9. tř.	9. tř.
z matky na plod	16	14	30	20%	7	15	22	15%
spermatem	26	25	51	34%	28	23	51	34%
podáním ruky	0	3	3	2%	0	0	0	0%
slinami	6	12	18	12%	11	9	20	13%
poševním sekretem	0	2	2	1%	3	7	10	7%
krví	15	26	41	28%	18	23	41	28%

Tabulka č. 18: Znalost způsobu přenosu viru HIV

Graf č. 18: Znalost způsobu přenosu viru HIV

Zhodnocení:

V dalším otázce jsme se chtěli dozvědět, zda žáci vědí o způsobech, kterými se přenáší vir HIV.

Úkolem žáků bylo zatrhnout správné odpovědi, které měli uvedené na výběr.

V grafu jsou v procentuálním vyjádření ukázány správné odpovědi žáků.

Nejvíce alarmujícím zjištěním z tohoto grafu je, že celých 98 % dotazovaných žáků si myslí, že virem HIV se mohou nakazit podáním ruky. Žádný žák v 9. ročníku zaškrtnutí této odpovědi nevynechal, tzn. neodpověděl správně.

Dalším nedobrym zjištením je, že více jak polovina dotazovaných žáků si myslí, že virem HIV se nemohou nakazit infikovanou krví.

Nejčastější příčinou přenosu viru HIV je nechráněný pohlavní styk.

Správně je tedy v našem dotazníku mimo jiné zaškrtnutí možnosti

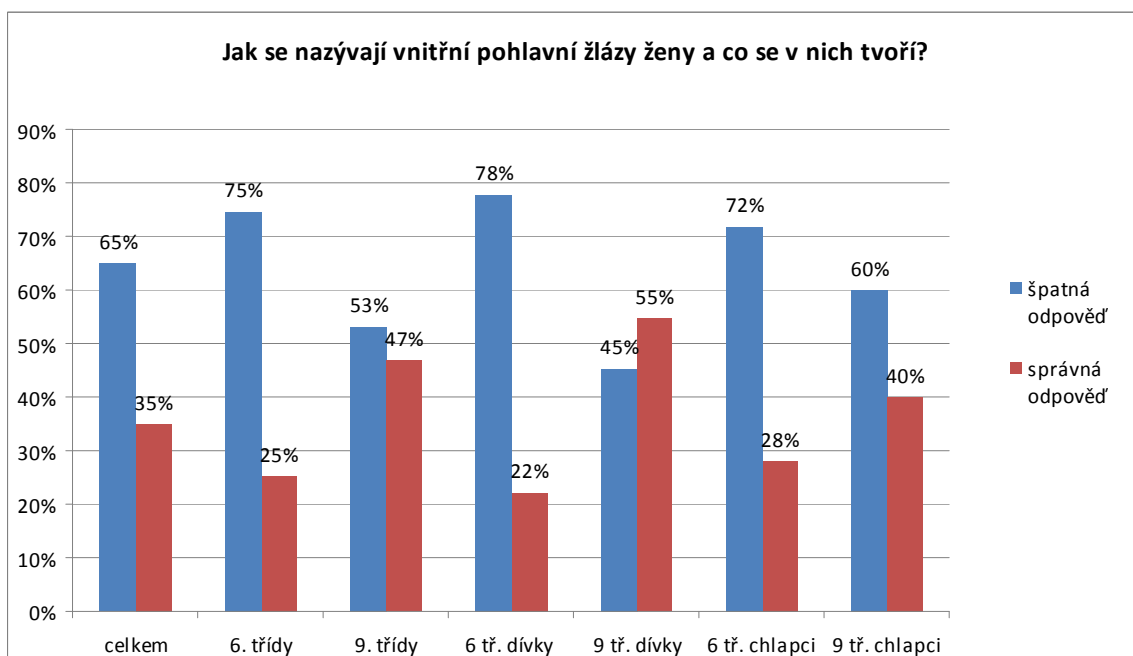
b) - spermatem a e) – poševním sekretem.

Přesto odpověď b) zaškrtnulo pouze 64 % dotázaných a odpověď e) pouze 8 % dotázaných.

Znalost názvu vnitřních pohlavních žláz ženy

Odpověď	celkem	6. tř.	9. tř.	6. tř. d.	9. tř. d.	6. tř. ch.	9. tř. ch.
špatná odpověď	97	56	35	28	14	28	21
správná odpověď	52	19	31	8	17	11	14
Počet	149	75	66	36	31	39	35
špatná odpověď	65 %	75 %	53 %	78 %	45 %	72 %	60 %
správná odpověď	35 %	25 %	47 %	22 %	55 %	28 %	40 %

Tabulka č. 19: Znalost názvu vnitřních pohlavních žláz ženy

Graf č. 19: Znalost názvu vnitřních pohlavních žláz ženy

Zhodnocení:

Další otázkou jsme se žáků ptali, jak se nazývají vnitřní pohlavní žlázy ženy a co se v nich tvoří.

Ze všech dotazovaných odpovědělo správně pouze 35 %.

Nárůst vidíme mezi žáky 6. a 9. tříd, kde se počet správných odpovědí téměř zdvojnásobil.

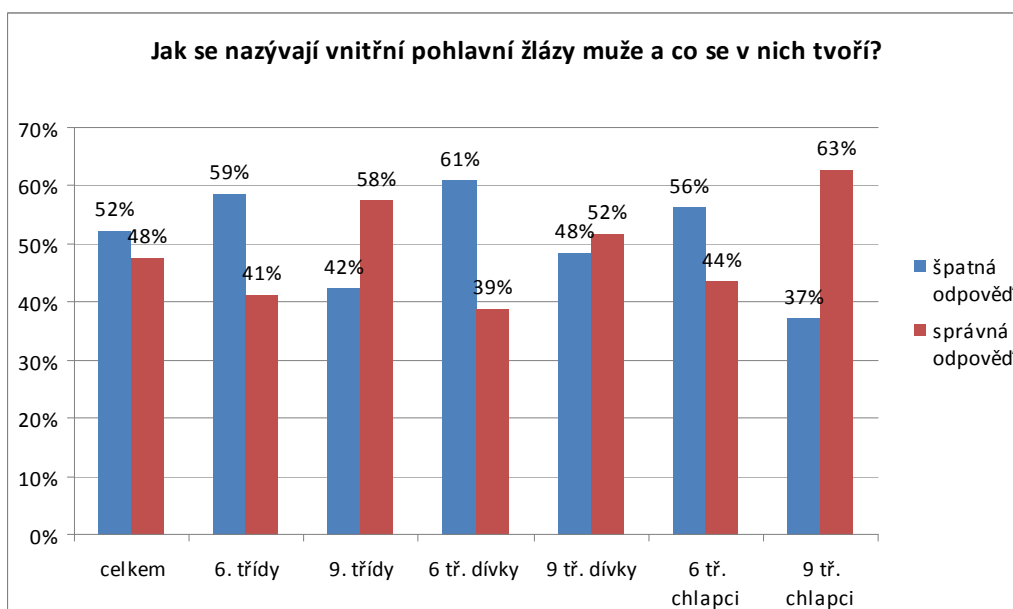
Porovnáme - li chlapce a dívky, v 6. třídách zná správnou odpověď o 6 % více chlapců než děvčat.

V devátých třídách jsou o 15 % informovanější dívky.

Znalost názvu vnitřních pohlavních žláz muže

Odpověď	celkem	6. tř.	9. tř.	6. tř. d.	9. tř. d.	6. tř. ch.	9. tř. ch.
špatná odpověď	78	44	28	22	15	22	13
správná odpověď	71	31	38	14	16	17	22
Počet	149	75	66	36	31	39	35
špatná odpověď	52 %	59 %	42 %	61 %	48 %	56 %	37 %
správná odpověď	48 %	41 %	58 %	39 %	52 %	44 %	63 %

Tabulka č. 20: Znalost názvu vnitřních pohlavních žláz muže

Graf č. 20: Znalost názvu vnitřních pohlavních žláz muže

Zhodnocení:

Po předchozím dotazu jsme se žáků zeptali na stejnou informaci, ale u opačného pohlaví. Správnou odpověď označilo 48 % všech dotazovaných.

Podobně jako u předchozí otázky, i zde vidíme v průběhu dospívání nárůst informovanosti.

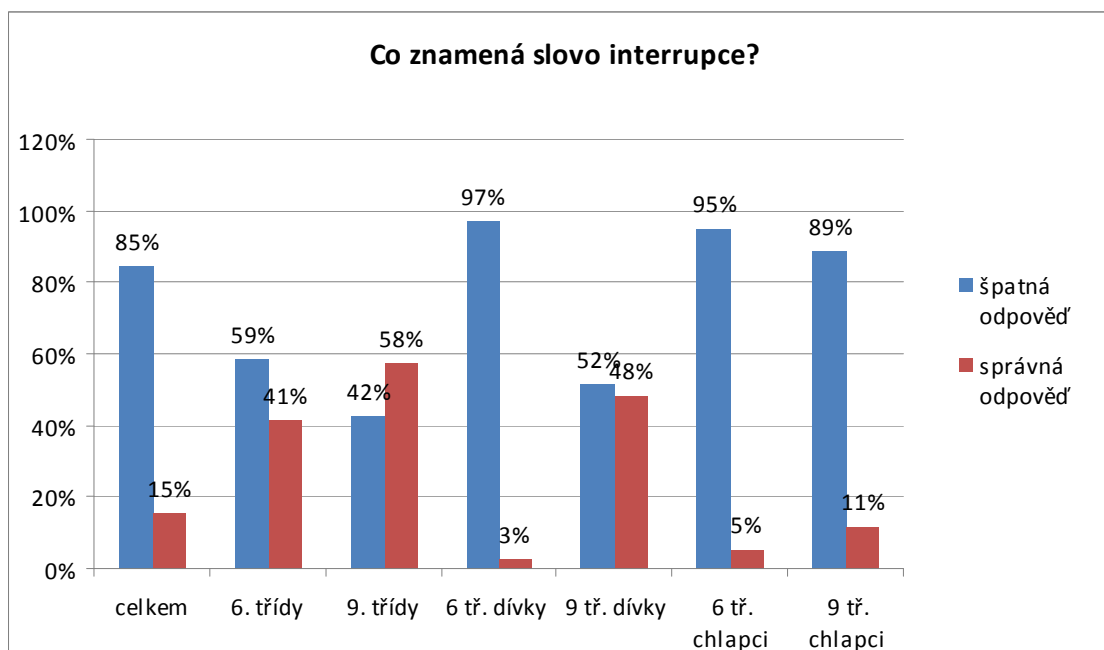
Při srovnání chlapců a dívek, v 6. třídách jsou o 5 % informovanější chlapci než dívky, v 9. třídách je rozdíl 11 %.

Z grafu dále vyplývá, že při porovnání všech skupin nejčastěji správnou odpověď psali chlapci v 9. třídách.

Znalost pojmu interrupce

odpověď	celkem	6. tř.	9. tř.	6. tř. d.	9. tř. d.	6. tř. ch.	9. tř. ch.
špatná odpověď	126	44	28	35	16	37	31
správná odpověď	23	31	38	1	15	2	4
počet	149	75	66	36	31	39	35
špatná odpověď	85 %	59 %	42 %	97 %	52 %	95 %	89 %
správná odpověď	15 %	41 %	58 %	3 %	48 %	5 %	11 %

Tabulka č. 21: Znalost pojmu interrupce

Graf č. 21: Znalost pojmu interrupce

Zhodnocení:

Cílem předposlední otázky bylo zjistit, zda žáci vědí, co obnáší pojem interrupce. Ze všech dotazovaných odpovědělo správně pouze 15 %.

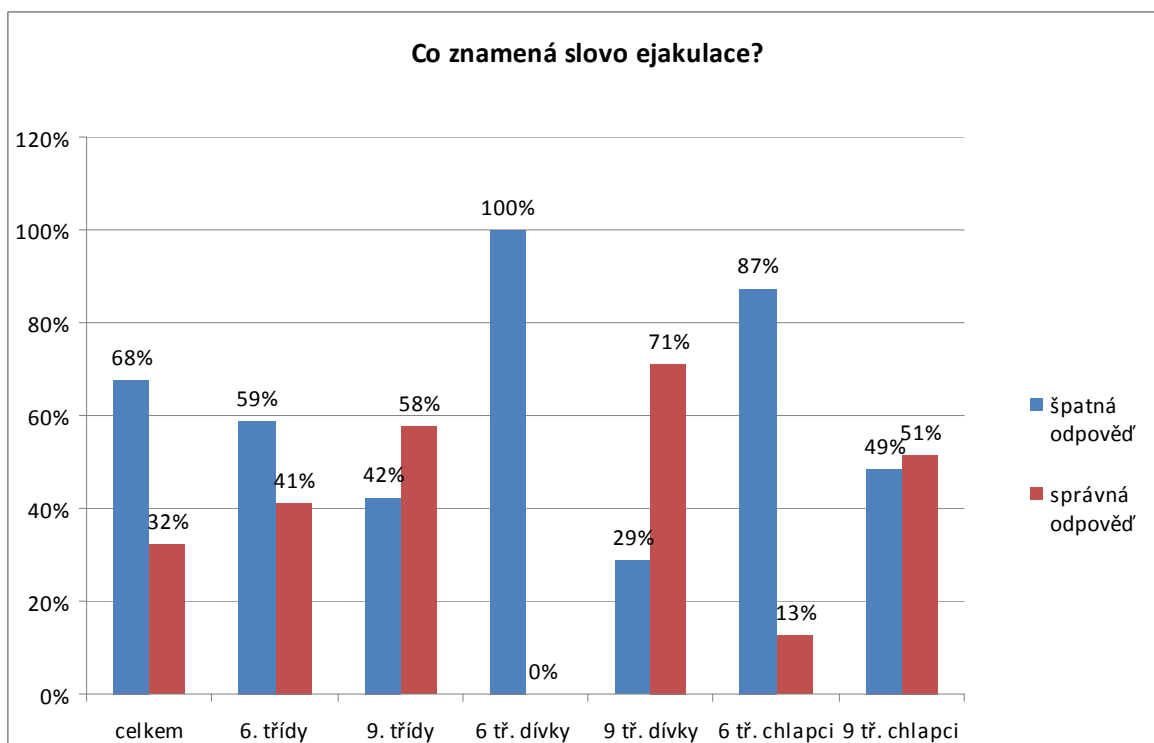
Podobně jako u dvou předchozích otázek, i zde vidíme v průběhu dospívání mírný nárůst.

Nejlépe informované jsou dívky v 9. třídách, kde správnou odpověď napsalo 48 %.

Znalost pojmu ejakulace

odpověď	celkem	6. tř.	9. tř.	6. tř. d.	9. tř. d.	6. tř. ch.	9. tř. ch.
špatná odpověď	101	44	28	36	9	34	17
správná odpověď	48	31	38	0	22	5	18
počet	149	75	66	36	31	39	35
špatná odpověď	68 %	59 %	42 %	100 %	29 %	87 %	49 %
správná odpověď	32 %	41 %	58 %	0 %	71 %	13 %	51 %

Tabulka č. 22: Znalost pojmu ejakulace

Graf č. 22: Znalost pojmu ejakulace

Zhodnocení:

Poslední otázkou jsme zjišťovali, zda žáci vědí, co je ejakulace.

Správnou odpověď napsalo 32 %. I zde je vidět jako v předchozích třech otázkách, že žáci v 9. třídách jsou informovanější než žáci v 6. třídách.

Srovnáme – li dívky z 6. a 9. ročníku, z mladších dívek neodpověděla správně žádná, zatímco v 9. ročníku je výrazný posun a to na 71 % správných odpovědí.

U chlapců můžeme také vidět značný posun a to z 13 % na 51 %.

ZÁVĚR

Diplomová práce měla více cílů. Teoretická část nastiňuje problematiku výuky sexuální výchovy, její obsah a cíl, její zařazení dle Rámcově vzdělávacího programu a seznamuje s didaktickými pomůckami k výuce sexuální výchovy. Nastiňuje také historický vývoj výuky sexuální výchovy na území dnešní České republiky od počátku 20. století a ukazuje současný stav výuky této výchovy ve světě. Teoretickou část práce uzavírá kapitola seznamující s nejčastějšími pohlavně přenosnými nemocemi a jejich prevencí.

Praktická část pak měla za cíl zjistit a zhodnotit pomocí dotazníkového šetření v 6. a 9. ročníku základních škol úroveň výuky sexuální výchovy, postoj žáků k této výchově, jejich zájem a vědomosti z anatomie lidského těla, z oblasti sexuálního života, sexuálně přenosných nemocí a jejich prevence.

Výsledky jednotlivých odpovědí byly znázorněny tabulkou, grafickým vyobrazením a doplněny slovním komentářem.

Celkový počet respondentů byl 149.

Tento druh výzkumného šetření považuji za hodnotný a přínosný, jelikož je potřebné zjistit současnou úroveň a situaci v oblasti vztahu mládeže k sexu, informovanosti v oboru antikoncepce a ochrany před pohlavně přenosnými nemocemi a poté je z něj možno vycházet při stanovení obsahu a způsobu výuky sexuální výchovy.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky vydalo pro učitele základních škol na jaře roku 2010 příručku „Sexuální výchova - vybraná témata“, která ovšem vyvolala zápornou reakci a byla poté stažena.

Mnoho lidí z řad odpůrců tvrdí, že sexuální výchova na základní škole vede k předčasnému zahájení sexuálního života. Ale dle provedených průzkumů je tomu právě naopak.

Sexuální výchova poučuje žáky nejen o bezpečném sexu, antikoncepci a vede ke zodpovědnosti, ale také učí o mezilidských vztazích.

Vždyť pouze informovaný člověk a stejně tak dítě se na základě získaných informací může svobodně rozhodovat. Proto by měli rodiče,

pedagogové a vychovatelé přes veškerý ostych dětem zprostředkovávat informace z oblasti lidské sexuality.

Výsledky výzkumného šetření jsou rozděleny dle členění dotazníku do 3 částí.

První část měla za úkol zjistit názor žáků na sexuální výchovu a její výuku, druhá část si kladla za cíl zjistit vlastní zkušenosti žáků v oblasti sexuálního života. Třetí částí dotazníku byl krátký test prověřující znalosti z anatomie lidského těla, z teoretických znalostí o sexuálním životě, z pohlavně přenosných nemocí a jejich prevence. Dotazník obsahoval 6 otevřených a 16 uzavřených otázek.

Z první části výzkumu vyplývá, že žáci mají o sexuální výchovu ve škole poměrně velký zájem, myslí si, že její výuka je záležitostí jak školy, tak i rodiny. V otázce zhodnocení výuky sexuální výchovy na vlastní škole odpověděla většina, že je průměrná nebo nedostačující.

Z druhé části výzkumu vyplývá, že o sexu s rodiči komunikuje bez problémů pouze 18 % dotazovaných žáků. Polovina dotazovaných žáků s rodiči o sexu nehovoří vůbec. Se spolužáky a kamarády hovoří běžně o sexu více než polovina dotazovaných žáků.

Zajímavá byla otázka na masturbační aktivitu žáků. Celých 46 % ze všech dotazovaných přiznalo, že mají s masturbací zkušenosti. V 9. třídách to bylo už celých 62 %.

Tato otázka se může někomu zdát nevhodná nebo příliš osobní, ale vzhledem k tomu, že byl dotazník anonymní, nemusí vyvolávat žádné pozdvižení. Zjišťování zkušeností zde není ničím, co by nás mělo pohoršovat. Naopak ve výsledcích zjištěných z odpovědí na tuto otázku vidím velký přínos. Může nám velmi pomoci v otázce, kdy začít s cílenou sexuální výchovou. Domnívám se totiž, že pokud žák již masturbuje, měl by být v oblasti sexuální výchovy plně poučen.

Dalším velkým argumentem pro výuku sexuální výchovy jsou odpovědi žáků na další otázku, zda již měli pohlavní styk. Kladně odpovědělo 10 % ze všech dotazovaných.

Jak jsem již uvedla výše, třetí část výzkumu zjišťovala, jak jsou na tom žáci se znalostmi z oblasti sexuální výchovy. Výsledky této části výzkumu nám dokazují, že úroveň znalostí žáků je nízká, což svědčí o špatné výuce sexuální výchovy.

Jako jasný příklad zde stačí uvést zjištění, že 98 % všech dotazovaných žáků si myslí, že virem HIV se mohou nakazit podáním ruky.

Výsledky této části výzkumu pro mě znamenají velikou nutnost zlepšit vyučování sexuální výchovy na základních školách.

Na závěr mi tedy dovoluďte zdůraznit motto celé diplomové práce a citovat MUDr. Radima Uzla, CSc.: „*Všechno to raději o 2 roky dříve, než o 5 minut pozdě.*“

Sexuální výchova, ať realizovaná v rodině nebo ve škole, je nezbytná pro zdravý a komplexní rozvoj jedince.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

MONOGRAFIE

DONÁT, J., DONÁTOVÁ, N. *Důvěrně a otevřeně o sexualitě*. Praha : Fortuna, 2007.

ISBN 978-80-7168-990-4

CHALKE, S. *Umíte se bavit se svým dítětem o sexu?* Praha : Albatros, 2002.

ISBN 80-00-01071-2

JANIŠ, K., TÄUBNER, V. *Didaktika sexuální výchovy*. Hradec Králové : Gaudeamus, 1999. ISBN 80-7041-902-4

JEŘÁBEK, J., a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha : Výzkumný ústav pedagogický, 2007.

KOTULÁN, J. *Zdravotní nauky pro pedagogy*. Brno : Masarykova univerzita, 2000.

ISBN 80-210-2179-9

MACHOVÁ, J., MARÁDOVÁ, E., KLEMENTA, J. a kol. *Výchova ke zdravému životnímu stylu (základy sexuální výchovy)*. Praha : Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. ISBN 80-86039-63-3

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH Z. *Jak a proč nás trápí děti*. Praha : Grada, 1997.

ISBN 80-7169-587-4

MORUS, R. L. *Světové dějiny sexuality*. Praha : Euromedia Group, 2007.

ISBN 978-80-249-0887-8

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha : Portál, 1997.

ISBN 80-7178-170-3

PŠENIČKA, O. *Sexuální výchova v rodině*. Hradec Králové : Hnutí Rodina, 1995.

ISBN 901524-3-0

SCHUSTER, G. *1000 dívčích otázek*. Plzeň : NAVA, 1999.

ISBN 80-7211-056-X

SIELERT, U., a kol. *Sexuální výchova. Kniha netradičních metod výuky*.

Praha : Trizonia, 1994. ISBN 80-85573-36-9

SMOLÍKOVÁ, K., HAJNOVÁ, R. *Než se dítě zeptá... Program sexuální výchovy dětí předškolního věku*. Praha : Portál, 1997. ISBN 80-7178-132-0

SOPKOVÁ, M., a kol. *Sexuální výchova – vybraná témata*. Praha : MŠMT ve spolupráci s VÚP, 2009.

SYRŮČEK, L., ŠEJDA, J., TICHÁČEK, B. *AIDS – Syndrom získaného selhání imunity*. Praha : Avicenum, 1986.

ŠILEROVÁ, L. *Sexuální výchova. Jak a proč mluvit s dětmi o sexualitě*. Praha : Grada, 2003. ISBN 80-247-0291-6

TÄUBNER, V. *Metodika sexuální výchovy pro učitele, rodiče a studenty učitelství*.

Praha : Fortuna, 1997. ISBN 80-7168-403-1

UZEL, R. *Pornografie aneb Provokující nahota*. Praha : Euromedia Group, 2004.

ISBN 80-249-0351-2

UZEL, R. *Sexuální výchova*. Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí o.p.s., 2006.

ISBN 80-86991-69-5

WEISS, P. ZVĚŘINA, J. *Sexuální chování v ČR – situace a trendy*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-558-X

ZVĚŘINA, J. *Lékařská sexuologie*. Praha : Univerzita Karlova, 2012.

ISBN 978-80-246-2049-7

ZVĚŘINA, J. *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. Brno : Akademické nakladatelství CERM, 2003. ISBN 80-7204-264-5

TIŠTĚNÁ PERIODIKA

JANIŠ, K. *Sexuální výchova v kontextu společenských změn od druhé poloviny minulého století do současnosti*. Speciální pedagogika. Praha : Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2012. roč. 22., č. 4. ISSN 1211-2720

JANIŠ, K. *Sexuální výchova na základní škole*. Společenskovední předměty. Úvaly : ALBRA, 2004. roč. 4., č. 1. ISSN 1214-6811

SEZNAM ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ

Aids-hiv.cz. [online]

Dostupné z

<http://www.aids-hiv.cz/>

Antikoncepce.cz [online]

Dostupné z

<http://antikoncepce.cz/>

Doporučení MŠMT k realizaci sexuální výchovy v ZŠ. [online]

Dostupné z

<http://www.hovormeotom.cz/web/soubory/doporuceni-sexualni-vychova.pdf>

Doktoronline.cz [online]

Dostupné z

<http://doktoronline.cz/>

Hovořme o tom. [online]

Dostupné z

<http://www.hovormeotom.cz/>

SEZNAM ZKRATEK

AIDS - Acquired Immune Deficiency Syndrome

HIV - Human Immunodeficiency Virus

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development

RVP ZV– Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání

ŠVP – Školní vzdělávací program

ZŠ – Základní škola

SEZNAM TABULEK

- Tabulka č. 1: Vyjádření priority získávání informací
- Tabulka č. 2: Vyjádření názoru o sexuální výchově z hlediska rodiny a školy
- Tabulka č. 3: Vyjádření názoru k úrovni sexuální výchovy na vlastní škole
- Tabulka č. 4: Vyjádření názoru na formu školní sexuální výchovy
- Tabulka č. 5: Vyjádření míry studu před přednášející osobou a zjištění priority důvěryhodnosti přednášející osoby
- Tabulka č. 6: Vyjádření míry studu před spolužáky opačného pohlaví při otázkách sexuální výchovy
- Tabulka č. 7: Vyjádření zájmu o „důvěrnou schránku“ ve škole
- Tabulka č. 8: Zdroj informací o sexuálním životě
- Tabulka č. 9: Komunikace o sexu s rodiči
- Tabulka č. 10: Komunikace o sexu s kamarády
- Tabulka č. 11: Vyjádření postoje k zahájení sexuálního života
- Tabulka č. 12: Masturbační aktivita
- Tabulka č. 13: Zkušenost s pornografickým materiálem
- Tabulka č. 14: Sexuální zkušenosti
- Tabulka č. 15: Legální věk způsobilosti k pohlavnímu styku
- Tabulka č. 16: Znalost pohlavně přenosných nemocí
- Tabulka č. 17: Ochrana před pohlavně přenosnými nemocemi
- Tabulka č. 18: Znalost způsobu přenosu viru HIV
- Tabulka č. 19: Znalost názvu vnitřních pohlavních žláz ženy
- Tabulka č. 20: Znalost názvu vnitřních pohlavních žláz muže
- Tabulka č. 21: Znalost pojmu interrupce
- Tabulka č. 22: Znalost pojmu ejakulace

SEZNAM GRAFŮ

- Graf č. 1: Vyjádření priority získávání informací
- Graf č. 2: Vyjádření názoru o sexuální výchově z hlediska rodiny a školy
- Graf č. 3: Vyjádření názoru k úrovni sexuální výchovy na vlastní škole
- Graf č. 4: Vyjádření názoru na formu školní sexuální výchovy
- Graf č. 5: Vyjádření míry studu před přednášející osobou a zjištění priority důvěryhodnosti přednášející osoby
- Graf č. 6: Vyjádření míry studu před spolužáky opačného pohlaví při otázkách sexuální výchovy
- Graf č. 7: Vyjádření zájmu o „důvěrnou schránku“ ve škole
- Graf č. 8: Zdroj informací o sexuálním životě
- Graf č. 9: Komunikace o sexu s rodiči
- Graf č. 10: komunikace o sexu s kamarády
- Graf č. 11: Vyjádření postoje k zahájení sexuálního života
- Graf č. 12: Masturbační aktivita
- Graf č. 13: Zkušenost s pornografickým materiálem
- Graf č. 14: Sexuální zkušenosti
- Graf č. 15: Legální věk způsobilosti k pohlavnímu styku
- Graf č. 16: Znalost pohlavně přenosných nemocí
- Graf č. 17: Ochrana před pohlavně přenosnými nemocemi
- Graf č. 18: Znalost způsobu přenosu viru HIV
- Graf č. 19: Znalost názvu vnitřních pohlavních žláz ženy
- Graf č. 20: Znalost názvu vnitřních pohlavních žláz muže
- Graf č. 21: Znalost pojmu interrupce
- Graf č. 22: Znalost pojmu ejakulace

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A - Dotazník k praktické části

Ročník:

Formulář dotazníku k diplomové práci

Jsi: a) dívka b) chlapec

ČÁST PRVNÍ - Zjištění vztahu žáků k sexuální výchově a k její výuce

1. Kde bys chtěl/a získávat raději informace o sexuálním životě?

- a) v rodině b) ve škole

2. Je podle Tebe sexuální výchova záležitostí školy nebo rodiny?

- a) školy b) rodiny c) obojí d) nevím

3. Myslíš si, že sexuální výchova na Vaší škole je:

- a) nadprůměrná b) průměrná c) nedostačující

4. Jakou formou by si chtěl/a mít sexuální výchovu ve škole?

- a) výkladem učitele d) chci pouze získat materiály a
prostudovat je sám
b) videoprojekcí e) nechci ve škole sexuální výchovu
c) přednáškou odborníků

5. V případě přednášky o sexu, pohlavním životě a následné diskusi by si raději:

- a) aby přednášku vedl učitel z naší školy, kterého dobře znám
b) aby přednášku vedl cizí odborník, kterého neznám a nikdy už
neuvidím. V případě intimních dotazů bych měl/a menší zábrany (bez
přítomnosti známého učitele)

6. V případě přednášky o sexu, pohlavním životě a následné diskusi by si raději:

- a) aby byli přítomni spolužáci pouze stejného pohlaví, tzn. přednáška a
hlavně diskuse by byla oddělená pro kluky a pro holky
b) aby byla přednáška i diskuse pro obě pohlaví zároveň, nevadí Ti
přítomnost druhého pohlaví

7. Ocenil/a bys někde ve škole „důvěrnou schránku“ na anonymní dotazy o sexu?

- a) ano b) ne c) nevím

8. Kde jsi získal/a nejvíce informací o sexu a sexuálním životě? Seřaď tyto zdroje podle přínosu informací (od nejpřínosnějšího po nejméně).

- a) od rodičů _____
b) ve škole _____
c) z internetu _____
d) z televize _____
e) z novin, knih, časopisů _____
f) od vrstevníků _____
g) od sourozence _____
h) jinde _____

ČÁST DRUHÁ – zahájení pohlavního života, vlastní zkušenosti a názory

9. Hovoříte s rodiči na téma sex, sexuální život?

- a) ano
- b) ano, ale zřídka
- c) ne

10. Hovoříte s kamarády/spolužáky na téma sex, sexuální život?

- a) ano
- b) ano, ale zřídka
- c) ne

11. Od kolika let by podle Tebe měl být povolen pohlavní styk?

- a) méně než 14 let
- b) od 14 let
- c) od 15 let
- d) od 16 let
- e) od 17 let
- f) od 18 let

12. Masturboval/a jsi už někdy?

- a) ano
- b) ne
- c) nechci odpovídat

13. Viděl/a jsi někdy pornografický časopis nebo film?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

14. Měl/a jsi už někdy pohlavní styk?

- a) ano
- b) ne
- c) nechci odpovídat

ČÁST TŘETÍ – Test prověřující znalosti ze sexuální výchovy

15. V České republice je pohlavní styk zákonem povolen:

a)	od 14 let	c)	od 16 let
b)	od 15 let	d)	od 18 let

16. Vyjmenujte pohlavní nemoci, které znáte.

17. Zaškrtněte, která uvedená antikoncepční metoda chrání před sexuálně přenosnými nemocemi.

(Můžete zaškrtnout více možností).

a)	hormonální antikoncepce
b)	kondom
c)	poševní pesar
d)	nitroděložní tělísko
e)	spermicidní látky

18. Zaškrtněte, jakými formami se přenáší HIV. (Můžete zaškrtnout více možností).

a)	z matky na plod	c)	podáním ruky	e)	poševním sekretem
b)	spermatem	d)	slinami	f)	krví

19. Jak se nazývají vnitřní pohlavní žlázy ženy a co se v nich tvoří?

20. Jak se nazývají vnitřní pohlavní žlázy muže a co se v nich tvoří?

21. Co znamená slovo interrupce?

22. Co znamená slovo ejakulace?

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jana Muziková

Obor: Speciální pedagogika – učitelství

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Sexuální výchova v základním vzdělávání

Rok: 2013

Počet stran bez příloh: 110

Celkový počet stran příloh: 3

Počet titulů české literatury a pramenů: 20

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 4

Počet internetových zdrojů: 5

Vedoucí práce: Mgr. Iva Duksová